

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VÁCLAV HRABĚ A KONTEXT “BEAT GENERATION”

Vedoucí práce: prof. PaedDr. Vladimír Papoušek, CSc.

Autor práce: Kateřina Postlová

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 3.

2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, dne 15. dubna 2014

.....
Kateřina Postlová

Poděkování

Ráda bych poděkovala prof. PaedDr. Vladimíru Papouškovi, CSc. za cenné rady, které mi poskytl při odborném vedení mé bakalářské práce. Poděkování patří i mé rodině a příteli, kteří mi byli při psaní velkou oporou a příležitostnými kritiky.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá hnutím amerických autorů „beat generation“ a českým kontextem tohoto hnutí, v čele se spisovatelem Václavem Hrabětem. Práce shrnuje dobovou kulturně-historickou situaci v USA i v Československu, dále rozebírá problematiku „beatníků“ v co nejpodrobnějším spektru a přibližuje život i dílo jejich představitelů. V práci se rovněž nachází podrobný rozbor života a díla českého spisovatele Václava Hraběte, v kontextu děl amerických autorů. Součástí bakalářské práce je i studie, týkající se překladů a vydávání děl amerických spisovatelů „beat generation“ v dobovém Československu.

Annotation

This bachelor thesis deals with the movement of American authors of „beat generation“ and the Czech context of this movement, headed by writer Václav Hrabě. The thesis summarizes the period cultural-historical situation in the USA and in Czechoslovakia, elaborates issues of „beatniks“ in a most detailed spectrum and explaining their life and work. In this thesis is also detailed analysis of the life and work of Czech writer Václav Hrabě, in the context of works by American authors. Part of the thesis is a study relating to translation and publication of works of American writers of „beat generation“ in period Czechoslovakia.

Obsah

Úvod	7
Cíl a metoda práce	8
1. Kulturně-historický úvod do problematiky „beat generation“	9
1.1 50. léta 20. století v USA	9
1.2 60. léta 20. století v USA	11
1.3 60. léta 20. století v Československu	13
2. Fenomén „beat generation“	16
2.1 Charakteristika „beat generation“	16
2.2 Zrod „beat generation“	18
2.3 Představitelé „beat generation“	19
2.3.1 Allen Ginsberg	20
2.3.2 Jack Kerouac	23
2.3.3 William Burroughs	25
2.3.4 Další představitelé „beat generation“	27
2.3.5 „Beat či nebeat“?	28
3. Václav Hrabě a český kontext „beat generation“	29
3.1 „Československé bezčasí“ na přelomu 50. a 60. let 20. století	29
3.2 Život Václava Hraběte	31
3.2.1 Muzikant celým svým srdcem	34
3.2.2 Viola, Hrabětova láska	35
3.3 Tvorba Václava Hraběte	36
3.3.1 Motivy a tematika v díle Václava Hraběte	37
3.3.2 Inspirační zdroje ve tvorbě Václava Hraběte	40
3.4 Programové zařazení Václava Hraběte	43
3.4.1 Ohlédnutí za ostatními českými „beatniky“	44
3.5 Zhudebnění díla Václava Hraběte	44
3.6 Shrnutí tvorby Václava Hraběte	45
4. Překlady děl z okruhu „beat generation“ v 60. letech 20. století	46
4.1 Překlady děl amerických „beatníků“	46
4.1.1 Jan Zábrana, „dvorní překladatel beatníků“	46
4.1.2 Tvorba „beat generation“ v československých literárních časopisech	48
4.1.3 Tvorba „beat generation“ v knižně vydaných publikacích	50

4.2 Dílo Václava Hraběte v literárních časopisech a v knižních vydáních.....	53
4.3 Vydávání děl amerických „beatníků“ a reflexe tohoto jevu v Československu	54
Závěr	54
Bibliografie	57

Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat hnutím autorů ve Spojených státech amerických v šedesátých letech dvacátého století, které je známé jako „beat generation“. Mým cílem je propojit toto americké hnutí s českým, respektive československým okruhem a detailněji se zaměřit na díla „beatníků“ vydávaná jak v Americe, tak i v dobovém Československu.

Svou práci rozdělím do několika samostatných tematických celků, jejichž obsah však bude tvořit vzájemnou syntézu. Společným tématem všech kapitol bude samozřejmě hnutí „beat generation“. Kapitoly budu dělit dle logického uvážení, aby byly přehledné a jejich obsah srozumitelný. Velké tematické celky se budou dále rozdělovat na podkapitoly a jiné menší textové útvary.

Bakalářská práce bude pojednávat o kulturně-historické situaci v kontextu dvacátého století, v Americe tedy hlavně v padesátých a šedesátých letech a v Československu převážně v letech šedesátých. Vyzdvihnu zde několik důležitých časových mezníků, jež utvářely dějiny právě těchto dvou desetiletí a zaměřím se i na politický systém a politickou situaci v USA i v dobovém Československu. Dalším bodem mé práce bude podrobné zpracování problematiky hnutí „beat generation“, vylíčení jeho základních principů a požadavků a součástí této kapitoly budou i podrobné medailonky několika představitelů tohoto amerického proudu, s přihlédnutím k jejich tvorbě. V následující kapitole budu rozebírat život a dílo nejvýznamnějšího českého „beatníka“, Václava Hraběte. Zaměřím se zde na detailní rozbor jeho díla, na motivy, jež ve svých dílech využíval a také mě bude zajímat, jaké je doopravdy spojení tohoto českého autora s americkými autory beatnického hnutí. Závěrečná kapitola bude pojednávat o stavu překladů americké literatury z okruhu „beat generation“ v tehdejší Československu, o jejich vydávání jak v knižní, tak v časopisecké podobě a celkovém pronikání tohoto proudu do českého literárního kontextu a podvědomí.

Toto téma jsem si vybrala z toho důvodu, že mi přijde velmi zajímavé a svým způsobem neprobádané. Literatura autorů „beat generation“ není úplně běžným typem literatury, témata a způsoby psaní výrazným způsobem odlišují tvorbu beatnického hnutí od ostatních autorů jiných literárních proudů. Jelikož se díla „beatníků“ vážou ke kontextu doby, ve které žili, přijdou mi jejich básně a prózy hodně realistické a na druhou stranu také velmi abstraktní. Celkově shledávám díla autorů „beat generation“ jako velmi zajímavé čtení, které nám poskytuje jiný úhel pohledu na literaturu.

Cíl a metoda práce

Jak jsem již poznamenala v úvodu, cílem mé bakalářské práce bude snaha propojit americké hnutí „beat generation“ s jeho českou, respektive československou odnoží. Budu se řídit logickými postupy, tudíž se svou prací začnu u stručného nástinu historické situace, následně se přesunu k rozebrání problematiky okruhu „beat generation“ a poté nahlédnu do dobového Československa a zaměřím se na hlavního českého představitele „beatníků“, Václava Hraběte. V poslední kapitole spojím obě dvě větve ve společném tématu, zabývajícím se překlady a vydáváním děl amerických i českých autorů „beat generation“ v Československu.

1. Kulturně-historický úvod do problematiky „beat generation“

Úplný začátek své analýzy prostorem „beat generation“ jsem se rozhodla věnovat stručnému nástinu tehdejšího historického i politického dění jak ve Spojených státech amerických, které můžeme považovat za kolébkou „beatníků“, tak i v dobovém Československu, jež se rovněž setkalo s vlnou nových uměleckých i filozofických směrů. Pro lepší porozumnění této problematice je podstatné znát alespoň základní informace týkající se historického kontextu, mít všeobecné kulturní povědomí a orientovat se v politické sféře daného období.

1.1 50. léta 20. století v USA

První polovina 50. let 20. století by se dala považovat za dobu, kdy obyvatelé Spojených států prožívali tzv. *americký sen*. Poté co skončila druhá světová válka a tedy i určitá krize společnosti, hospodářství USA zažívalo obrovský rozmach, stejně jako ekonomika. Ta šla prudce nahoru, naopak se snížila nezaměstnanost a lidé si pochvalovali nebývalý nárůst platů. Začala hromadná výstavba předměstských rodinných domků, které měly představovat poklidný a harmonický život. Role v rodině byla jasně dána – muž, jakožto živitel rodiny má chodit do práce a žena se má naopak starat o teplo rodinného krbu, vařit, uklízet a pečovat o své malé ratolesti.

Významnou roli v amerických domácnostech hrála televize. Tu v polovině padesátých let vlastnilo téměř 70% domácností a měla za úkol učinit báječný život amerických rodin ještě zábavnějším a lepším. Autorky Polly Powell a Lucy Peel ve své knize *Styly 50. a 60. let* popisují vliv televizního vysílání na americkou společnost takto: „*Koncem padesátých let byla televize nejdůležitější formou masové zábavy a kultury. Dala vznik obrovskému průmyslu, jenž s sebou nesl nezbytné průvodní jevy jako všudypřítomný 'TV dinner' - právě jedna forma vhodné příležitosti pro odbyt potravin, které přetékal z regálů nových supermarketů. Díky televizi mohly všeamerické rodiny sedět ve svých moderních předměstských domovech a sledovat komedie o jiných, právě takových všeamerických rodinách jako ony samy. Televize prostřednictvím své reklamy ukazovala lidem ohromný výběr konzumního zboží, které jen čekalo na zakoupení, a brzy se začaly i věci, dosud považované za luxus, pokládat za naprosto běžné.*“¹

¹ POWELL, Polly a Lucy PEEL. *Styly 50. a 60. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka, 1998, 128 s.

Díky enormnímu zvyšování platů se Američané stávali koupěschopnými a nakupování jako takové se stalo jejich nejoblíbenějším koníčkem. Kromě klasického spotřebního zboží se do popředí dostaly také nákupy aut. Vlastnit auto byla prestiž a každý spořádaný obyvatel USA chtěl takové prestiže dosáhnout. Tento jev se nazývá „konzumerismus“ a objevil se ve 20. a 30. letech 20. století ve spojitosti se zakladatelem novodobé teorie „public relations“ E. L. Bernaysem, který posunul systém nakupování z pozice zákazníka od „potřebuji si koupit“ k „chci si koupit“. Tato tendence k nadměrnému nakupování a hromadění předmětů a požitků k uspokojení vlastních potřeb a osobního štěstí se ale naplno projevila v hlavní vlně konzumerismu v 50. letech 20. století, zejména právě ve Spojených státech amerických. Další vlna pak přišla na začátku 80. let a následně na ni od poloviny 90. let 20. století navázal fenomén globalizace, který lidem, vyznávajícím tuto teorii, usnadnil v určité míře jejich spotřební návyky v globálním měřítku a ustanovil úroveň komerčních služeb, opět zejména ve vyspělých oblastech světa, tedy i v USA. ²

Všeobecná prosperita a nově nabytá kupní síla Američanů různých vrstev se brzy odrazily i v lepším sociálním postavení černošského obyvatelstva, zvláště na liberálnějším Severu. Příčinou tohoto progresu byla i skutečnost, že černoši mohli studovat na středních či vysokých školách a tím se samozřejmě zvýšila jak jejich gramotnost, tak i jejich sebevědomí. Stále to bylo malé množství černošské populace, ale oproti počtu studujících v předválečném období se počet gramotných a vzdělaných černošů rapidně zvýšil. A vzhledem k ekonomickému růstu se i tato, stále poměrně utlačovaná, sociální vrstva obyvatel Spojených států připojila ke svým spoluobčanům a společně oplývali silnou kupní silou.

Tuto optimistickou dobu živila určitým způsobem i média. V televizi byly na denním pořádku různé hudební estrády, plné krásných a věčně se usmívajících účinkujících, které měly běžným Američanům zpříjemňovat společné chvíle, strávené právě u televizního přijímače. Šrámem na tváři této tradiční společnosti bylo snad jen vydání poněkud skandální knihy s názvem *Sexuální chování muže* ³ entomologem Dr. Alfredem Kinseym z univerzity v Indianě v roce 1948. Jak píše Paul Johnson ve svých *Dějínách amerického národa*, pro knihu bylo podkladem 18 000 různých intimních rozhovorů vedených v průběhu mnoha let. V roce 1954 následovalo vydání knihy *Sexuální chování ženy* ⁴. Vyšlo najevo, že 68-90 procent amerických mužů a téměř 50 procent žen mělo předmanželský pohlavní styk, dále že 92 procent mužů a 62 procent žen provádělo sebeuspokojování či že, 37 procent mužů a 26 procent žen se před

² LIPOVETSKY, Gilles. *Paradoxní štěstí: esej o hyperkonzumní společnosti*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2007, str. 25-30

³ KINSEY, Alfred. *Sexuální chování muže: (Sexual Behavior in the Human Male)*. 1948. vyd.

⁴ KINSEY, Alfred. *Sexuální chování ženy: (Sexual Behavior in the Human Female)*. 1954. vyd.

dosažením čtyřicátého roku života dopustilo cizoložství.⁵ V tehdejší konformní a puritánské americké společnosti vyvolala tato díla vlnu překvapení a mnohdy i zuřivosti, ale autorův záměr nebyl šokovat, nýbrž ukázat Ameriku v její opravdovosti, nazývat věci pravými jmény. Ačkoliv se jeho díla stala bestsellery, snesla se na něho i velká spousta kritiky z řad společnosti a církve. Kinsey byl vyslýchán před Kongresem, obviněn z obscénnosti a vyšetřován FBI. Byl označen za komunistu, který přišel, aby zničil „velkou americkou rodinu“. Nicméně ve svých spisech otevřel téma, kterému se v následujícím desetiletí dostalo obrovského prostoru. Cesta do šedesátých let byla vydlážděna a to, co začalo jako sexuální revoluce, mělo vyvolat revoluci i v mnoha dalších oblastech života.

1.2 60. léta 20. století v USA

60. léta v Americe by se dala charakterizovat jako doba, kdy se pomalu začal bortit tzv. *americký sen*, který lidé znali z minulého desetiletí. Od 30. let to bylo nejradikálnější období v dějinách Ameriky, které navíc přišlo velmi nečekaně. V USA se objevuje spousta nových problémů: neustávající studená válka mezi USA a SSSR se ještě více vyhrotila poté co Sovětský svaz vyšle do vesmíru první kosmickou družici. Odvětví kosmonautiky bylo vždy místem konkurenčního boje těchto dvou světových velmocí a právě sovětský program Sputnik byl pro americké vývojáře obrovskou ránou. Dalším „hřebíčkem do rakve“ byla pro Spojené státy aféra U-2, která byla jedním z významných mezníků studené války se SSSR. Nad Amerikou tehdy visela veliká ostuda, když se celý výzvědný program veřejně provalil a následně se za něj prezident Eisenhower odmítl oficiálně omluvit. A poté, aby toho pro tehdejší Spojené státy nebylo málo, znovu vyvstala černošská otázka.⁶ Kennedyho vláda sice skutečně přinesla USA ohromnou ekonomickou prosperitu, ale stále zároveň odmítala akceptovat Afroameričany jako rovnoprávné jedince. Na mnoha místech v Americe platila segregáčnická pravidla, často docházelo k rasistickým útokům a diskriminacím černošské populace. V této době se objevila jedna z největších světových osobností boje za svobodu a rovnoprávnost, Dr. Martin Luther King. Ten také v roce 1964 jako nejmladší příjemce, ve svých 35 letech, dostává Nobelovu cenu za mír za své úsilí o ukončení rasové segregace a diskriminace prostřednictvím občanské neposlušnosti a jiných nenásilných praktik. Jeho celosvětově známý proslulý „I Have a Dream“, který pronesl v roce 1963 při pochodu na Washington, se už navždy zapíše do dějin Spojených států amerických.

⁵ JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 850 s., str. 664-665

⁶ HANÁK, Ondřej. *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*. Praha: Argo, 1992, str. 16

A v této rozbourané době vzniká nové neorganizované hnutí hippies. K tomuto hnutí se hlásili především mladí lidé do třiceti let a mezi jejich zásady patřila určitá revolta proti konzumní společnosti, prosazování míru, lásky, přátelství a lidské svobody. Komuny „květinových dětí“ byly známé svým pozitivním přístupem ke kultu tzv. *volné lásky* a také k užívání různých psychotropních látek, hlavně LSD a marihuany. Vedle těchto základních principů hippies hnutí se objevoval například ještě příklon k mysticismu, rozličným druhům východních náboženství a filosofii a víra v jiný pohled na svět, který západní civilizace dosud neobjevila. Jejich cíleně „primitivní“ až odstrašující vzhled byl jen součástí této kultury a názorů, že člověk vlastně nic moc nepotřebuje a nemá se celý život jen honit za penězi, ale hlavně si ho užívat. Ovšem lidem, kterých se hippies hnutí nedotklo, připadali jeho příslušníci jako „špinavé máničky, které nechtějí pracovat“. Ale Ondřej Hanák ve své knize *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*, píše: „Po staletí prakticky každá civilizace považovala práci za kletbu, známku otroctví nebo v nejlepším případě za nutné zlo. Že by byli svobodní lidé ochotni pracovat den po dni i potom, když uspokojili své potřeby a práce byla pokládána za známku poctivosti a ceny člověka, nejenom nemá obdoby v dějinách, ale je mimozápadním kulturám nepochopitelné.“⁷ Hanák vysvětluje filosofii hippies takto: „Subkultura si logiku převrátila... Esenci kritiky v subkultuře se stala víra, že ve společnosti pohlacené věcmi se lidé stávají součástí, popřípadě otroky svého vlastnictví. Lidské kvality jsou určeny zbožím: automobily, ve kterých se jezdí, cigaretami, které se kouří. Rytmus moderního života imituje rytmus výroby. Životy tichého zoufalství jsou nasekány do minut a kypí tikotem hodin. Věci, které nám ještě včera sloužily, nám najednou vládnou.“⁸ Díky této interpretaci se zdá celkem pochopitelné, proč se mladí lidé v 60. letech chtěli vrátit k prostému životu, k Zemi samotné, proč chtěli žít bez komfortu, elektřiny, telefonů a jiných vymožeností moderní doby. V dnešní ultrarychlé společnosti by to ale fungovalo jen těžko, a pokud ano, dnes bychom takové lidi nazývali bezdomovci.

Jak už je zmíněno výše, hnutí hippies považovalo za jeden ze svých cílů revoltu proti společnosti a proti politickému útlaku. A proto se ve druhé polovině 60. let z mladé generace intelektuálů vyvinulo tzv. *hnutí '68*, které se ale neobjevilo jen v Americe, nýbrž i v jiných západních zemích, jako například v Itálii, Francii či v Západním Německu. Sdružovalo mladé lidi, kteří se snažili bojovat proti konzumní americké společnosti a celosvětově se snažilo zastavit válku ve Vietnamu, do které USA vstoupilo. Hnutí pořádalo velké mezinárodní demonstrace proti válečnému konfliktu, který trval příliš dlouho a zemřelo při něm obrovské množství lidí. Do konce roku 1964 bylo ve Vietnamu umístěno 23 000 amerických vojáků,

⁷ HANÁK, Ondřej. *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*. Praha: Argo, 1992, str. 35

⁸ HANÁK, Ondřej. *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*. Praha: Argo, 1992, str. 35-36

v roce 1965 se tento počet zvýšil na 208 800 a v následujícím roce dokonce na 460 300. Otevřené vojenské zásahy USA vyvolaly nesouhlas po celém světě. Válka ve Vietnamu vyvolala nespokojenost a zpochybňování americké společnosti, zvláště na školách a mezi mladými. Ti byli postaveni tváří v tvář zlobě, když měli jít bojovat a umírat do nepochopitelného imperialistického střetu několika zemí.⁹ Vystaly pochybnosti o tvrzeních vlády prezidenta Lyndona B. Johnsona, že je schopna válku během krátké doby vítězně ukončit, jak prohlašovala ještě na konci roku 1967. Průzkumy veřejného mínění zaznamenaly zlom v názorech na válku. Podíl Američanů, kteří s válkou souhlasili, klesl do konce února z 51 na 32 procent.

Mimo jiné se hnutí angažovalo i v politické sféře, kde vzniklo sociální hnutí *Nové levice* a jeho záměrem byla například podpora černošského obyvatelstva.¹⁰

Celkově by se tedy 60. léta ve Spojených státech dala definovat jako nelehké období, plné zvrátů a protestů, které vedlo k celé řadě změn ve společnosti nejen v Americe, ale po celém světě.

1.3 60. léta 20. století v Československu

Československo se výraznějších politických i kulturních změn dočkalo oproti západnímu světu o něco později a teprve 60. léta začala utvářet jeho novodobou historii. Proto bychom i ve spojitosti s problematikou „beat generation“ nahlédli rovnou do tohoto desetiletí, které taktéž poznamenaly změny probíhající ve světě.

Tehdy Československá socialistická republika se v dané době nacházela ve složité politické situaci. Mezi inovace, které přišly na samém začátku desetiletí, nepatřila jen obměna názvu, ale i změna ústavy, v níž byly pevně ustanoveny nové státní symboly, zakotven socialismus a vedoucí úloha Komunistické strany Československa. Podobně jako na Západě, i tady sehrálo studentské hnutí v 60. letech významnou roli. Jeho zrod souvisel s celkovým vývojem tehdejší společnosti a s úsilím obyvatel ČSSR dosáhnout demokratického režimu. Mezi problémy provázející toto období se zařadila například i hospodářská krize v letech 1961-1964, k níž došlo v důsledku zhroucení dosavadní ekonomické koncepce. Stále častěji se tak stávalo, že výdaje rodin za základní životní potřeby překračovaly jejich příjmy. Následovala tedy ekonomická reforma, jejíž význam daleko přesáhl pouhý ekonomický rámeček.

⁹ *Alternativní kultura: Blažení a ztracení*. Televizní dokument. Česká televize a Nadace Film & Sociologie 1998, 55 min.

¹⁰ GILCHER-HOLTEY, Ingrid. *Hnutí '68 na Západě: studentské bouře v USA a západní Evropě*. Vyd. 1. Překlad Vlastimil Drbal. Praha: Vyšehrad, 2004, 143 s., Moderní dějiny, str. 36-71

V roce 1962 skončilo v ČSSR období silného politického tlaku na kulturu a přísného dohledu nad uměleckou tvorbou. Nastupovala nová umělecká generace a jelikož se uvolnil prostor pro její uměleckou aktivitu, vznikala mnohá nová díla. Sílily také umělecké směry, které byly dřívějším režimem zakazovány a byla vydávána díla autorů, jejichž tvorba zde předtím nebyla tolerována. Velký rozmach zažila i překladová literatura a objevovaly se překlady mnoha děl západních autorů. Výsledkem těchto změn byl neobyčejný kulturní vzestup, jež se projevil téměř ve všech uměleckých oblastech. Vedle kulturní oblasti zaznamenala rozkvět například i filozofie, sociologie, historiografie a jiné vědní disciplíny.¹¹

Do ČSSR začaly pronikat vlivy západního světa. Většina mladých se svými zájmy nelišila od svých západních vrstevníků a moderní hudba pro ně znamenala více než práce. Bezpečnostní orgány čas od času podnikaly „zátahy“ na tzv. *vlasatce*, kterým byly, pod záminkou nutných hygienických opatření, násilím stříhány vlasy. Situaci v Československu popisuje Jaroslav Pažout v knize *Mocným navzdory: „Komunističtí funkcionáři si stěžovali, že mezi mladými lidmi roste vliv západních ideologií, obdiv a idealizace západního buržoazního způsobu života. Režim si nevěděl rady s jejich nezájmem o věci veřejné, práci a jimi vnucovaný způsob života, stejně jako s růstem kriminality mladých a jejich vysokým podílem mezi emigrujícími občany.“*¹²

I v Československu se ve druhé polovině 60. let začaly hýbat zavedené pořádky, stejně jako různě po světě. K nejaktivnějším a nejradikálnějším členům společnosti patřila i po lednu 1968 vysokoškolská mládež. Postupné uvolňování poměrů vedlo nakonec až k „pražskému jaru“ v témže roce. Reformy „pražského jara“ byly pokusem o uvolnění režimu a urychlením procesu demokratizace. Jaroslav Pažout píše: *„Atmosféra pokročilého jara 1968 se odrazila také při oslavách majálesu, i když obecně lze říci, že o ně byl podstatně menší zájem než v minulosti. V majálesových průvodech se objevila hesla vyslovující se k vnitropolitické situaci i taková, která velmi ostře reagovala na nátlak ze strany SSSR a dalších zemí Varšavské smlouvy.“*¹³

Po srpnové okupaci Československa se situace změnila natolik, že se studentské aktivity zaměřily převážně na obranu svobod získaných v první polovině roku 1968. Tendence ke stále většímu omezování svobodného prostoru vytvořeného v první polovině roku 1968 byla zjevná.

¹¹ PAŽOUT, Jaroslav. *Mocným navzdory: studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2008, 342 p., [60] p. of plates. Edice Obzor, sv. 70, str. 73-75

¹² PAŽOUT, Jaroslav. *Mocným navzdory: studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2008, 342 p., [60] p. of plates. Edice Obzor, sv. 70, str. 76-77

¹³ PAŽOUT, Jaroslav. *Mocným navzdory: studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2008, 342 p., [60] p. of plates. Edice Obzor, sv. 70, str. 112

Ale po celý zbytek roku 1968 i v první polovině roku 1969 se objevovaly vlny vzepětí společnosti proti normalizaci.

Jak je vidět, i v Československu byla 60. léta bouřlivým obdobím, které inspirovalo umělce k vytvoření zajímavých i revolučních děl.

2. Fenomén „beat generation“

V této kapitole se moje studie zaměří na celou koncepci „beat generation“. Budu se snažit o co nejsrozumitelnější rozbor této generace umělců, budu psát o jejich životě, o jejich díle i o různých jiných souvislostech, které s sebou takové téma přináší. Historická exkurze již mnohé naznačila, a proto se budu držet chronologické linie i nadále, aby tato kapitola zapadla do celkového kontextu mé práce. Věřím, že komplexní shrnutí generace „beatníků“ bude přínosem nejen pro tuto studii, ale i pro další podobné práce, týkající se tohoto tématu.

2.1 Charakteristika „beat generation“

Kdo byli? V co věřili? Není úplně jednoduché tuto generaci specifikovat, protože každý z nich byl individualita sama o sobě a ačkoliv se sdružovali ve stejném hnutí, každý byl jiný. Díla jednotlivců ovlivňovala přístup a styl ostatních umělců. Ale společností byli vnímáni jako „zbitá nebo blažená“ generace. Lidé v nich viděli moderní buřiče, intelektuály s bohémským stylem života, kteří se staví do rozporu s tradičním způsobem života i tradiční literaturou. Což byla částečně pravda. „Beatnici“ se pokoušeli najít si vlastní polohu v literatuře, svůj vlastní styl a dopomáhaly jim k tomu bohaté životní zkušenosti, situace prožité na vlastní kůži. Jak píše profesor John Tytell ve své knize *Nazí andělé*, oni sami se chápali jako vyhnanci, jako exulanti v prostředí nepřátelské kultury, jako podivíni nebo jako průkopníci nových postojů k duchovnímu zdraví a etice.

Snažili se dát o sobě vědět veřejnosti a zavrhovali ty, kteří si psali anonymně jen pro sebe. Hnutí „beatníků“ bylo jasným výkřikem prudkého nesouhlasu s americkými hodnotami pokroku a úspěchu, za nimiž se většina mladých v 50. letech ubírala. Například Jack Kerouac uvedl v jednom dopise pro Ginsberga, že zásadním motivem spojení jejich hnutí byla schopnost upřímně se navzájem vyznat ze svých nejhlubších pocitů. S tím souvisel i motiv vnější nahoty, která je provázela napříč celou touto uměleckou skupinou. Pro „beatniky“ se nahota stala symbolickým veřejným i soukromým stavem, dokládajícím nedělitelnost umění a činů. Toto duševní a tělesné sebeodhalování bylo reakcí na podvod, který cítili pod masovým úpadkem americké myšlenky sebeurčení. Nahota pro ně znamenala znovuzrození a znovunabytí identity.¹⁴

¹⁴ TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 5-6

Tak jako museli „beatnici“ nevyhnutelně hřešit proti obvyklému zavedenému dekoru v samotném způsobu života lidí, byla i jejich literatura hrozbou uznávané literatury a kulturním pořádkům padesátých let. Kritici se v tisku začali podívat nad novými barbary, antiintelektuálními ignoranty, nad vřavou bezvěrectví. „Beatnici“ coby spisovatelé byli buď ignorováni, blahosklonně trpěni, anebo zatracováni jako příklady nové nihilistické ngramotnosti. Představovali nové literární techniky a dávali na odiv vlastní drsnou osobnost a hrubou sílu; používali řeč, obsahující obscenitu i humor, ideologicky rezonující se silami typu buddhismu a surrealismu a fungující na takové myšlence normálnosti, jež byla v zásadě zcela odlišná od těch, které zastávali jejich kritici. Tito umělci, ignorující nepřátelství a nelibost kritiků, byli tvořivou duší padesátých let.¹⁵

„Beatnici“ prosazovali přesun od formální náboženské angažovanosti k „niternému vývoji“ a vyhledávali pravdu, jež vede k pocitům. Mystiku spojovali s fascinací myšlenkovými pochody, zejména s proměnami vědomí. Budhismus se stal jejich přirozeným náboženstvím, protože nejvýstižněji formuloval jejich prožitky. Učil je mírumilovnosti, souladu s přírodou a pohrdání materiálními statky. Bylo to náboženství, které nemělo podíl na temných stránkách dějin Spojených států. Nebylo třeba věřit v Boha, desatero přikázání, nebe nebo peklo ani v posmrtný život. Racionální myšlení, k němuž se stejně po zkušenostech s drogami obrátili zády, bylo překážkou na cestě k satori (*satori*, tj. *osvícení*; pozn. autora). Jen pár „beatníků“ vyznávalo křesťanství, jinými viděné jako nedílný atribut amerického vojensko-průmyslového komplexu.¹⁶

Na základě měřítek své doby byli příslušníci „beat generation“ vnímáni jako šílenci a museli snášet následky, které s sebou jejich přeměna nesla – bláznince, veřejný výsměch, cenzuru a dokonce také vězení. Z hlediska obyčejného občana, by se tyto životní zkušenosti daly popsat jako porážka, či zklamání, ale pro ně to bylo pobídnutí do dalších dobrodružství. „Beatnici“ totiž byli přitahováni k šílenství jako k trvalému stavu, jako k průzračné, jednoduché a nutkavé cestě k prosvětlení stínů dne.

Protože poznali, že šílenství je variantou útočiště pro ty, kdo chtějí zůstat soukromě přičetní, přivolávali „beatnici“ šílenství pomocí drog, kriminálních deliktů a směřováním k extázi. Šílenství, které vítali jako přírodní živel, jim sloužilo k prozření, jako pravá perspektiva z níž je třeba na věci nahlížet. Jednání mimo hranice vnucovaných zákazů a tabu osvobozuje od svazujícího nátlaku společnosti, jež vyžaduje poslušnost, a umělec – obětní beránek i šaman – vytváří alternativu přímo svou existencí.

¹⁵ TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 31-33

¹⁶ TURNER, Steve a Jan MATTUŠ. *Hipster s andělskou hlavou: život Jacka Kerouaka*. Vyd. 2. Brno: Jota, 2006., str. 214

Hnutí „beat generation“ dalo poezii novou tradici, přeneslo poezii do kaváren, vneslo poezii do hudby. Pro tuto generaci umělců byla velmi důležitá právě hudba. „Beatnici“ dychtivě přijímali zvláště černou hudbu, protože se cítili jako ve světě, který nebyl ani dost bezprostřední, ani tolik radostný, či snad vzrušující, jak by si asi přáli.

„Beatnici“ se zabývali odstraňováním umělých bariér mezi svými životy a uměním. Nebezpečí, které podstupovali, bylo prostředkem sebezničení. Jen obnažením osobnosti, stržením masky, mohli objevit limity vlastních možností a udělat si tak názor na okolí. Šlo o usilovný proces a intenzita jejich zážitků se odrážela ve výpovědní hodnotě jejich děl. Je tedy nutné podotknout, že důležitá nebyla jen jejich literární tvorba, ale i způsob života, pro který se rozhodli.¹⁷

2.2 Zrod „beat generation“

Celé to začalo přibližně v roce 1944 na Kolumbijské univerzitě v New Yorku, kde tehdy studovali přední představitelé budoucí „beat generation“ Allen Ginsberg a Jack Kerouac. Kerouac byl velkou osobností – reprezentant univerzitního fotbalového týmu, lodník Murmanských konvojů za druhé světové války a začínající spisovatel. Allenu Ginsbergovi bylo tehdy sedmnáct let, byl všeobecně pokládán za šíleného génia a podobně jako Kerouac byl brzy z univerzity vyhozen. Seznámil je William S. Burroughs, další z řady představitelů „beat generation“, který doporučil Ginsbergovi vyhledat Kerouaca. Ti dva se velmi rychle spřátelili a dá se říci, že zůstali přáteli po celý zbytek života.¹⁸

Tyto zakládající osobnosti a samozřejmě spousta dalších umělců tedy položili základy hnutí, které vzniklo krátce po druhé světové válce, během padesátých let nalezlo svůj hlas a v letech šedesátých získalo mimořádný vliv. Během let spolu cestovali, vedli velice nekonvenční život, experimentovali se sexem, drogami a hledali nové cesty, jak psát. Jak ve své knize John Tytell zmiňuje: „*Zneužíváním myslí a těl objevili nebezpečné téma. Zřeknutí se kulturních tabu, zájem o homosexualitu a sexuální sebevyjádření, užívání zakázaných drog – to vše byly nutné etapy na cestě k vytvoření nové senzibility.*“¹⁹ Počátkem 50. let se přesunuli do San Francisca v Kalifornii a usadili se v bohémské čtvrti North Beach. Tato lokalita se později stala centrem jejich hnutí.

Impulsem pro vznik tohoto hnutí byla samozřejmě i tehdejší situace na území Spojených států. Ty se, jak jsem poznamenala v předchozí kapitole, potýkaly hned s několika krizemi. Jen

¹⁷ TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 11-13

¹⁸ HANÁK, Ondřej. *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*. Praha: Argo, 1992, str. 17

¹⁹ TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 38

málokterá období amerických dějin znamenala pro umělce a intelektuály takovou zkoušku. Vlastenecká horečka po válce se stala perfektním lákadlem od stále palčivějších sociálních problémů. Začalo se cenzurovat a „usměrňovat“ v takové podobě, která neměla obdoby. Allen Ginsberg podal v interview pro *Paris Review* svůj názor na takové potlačování impulsů: „*Studená válka je pro každého břemenem nezměrné mentální bariéry, nezměrně nepřirozené psychiky. Zatvrzelost, odmítnutí vnímat tužby a křehkost, které každý zná... vytvářejí sebevědomí, které je náhražkou za komunikaci s okolím. Vědomí, vtačené zpět do vlastního Já a myslící na to, jak udržet tvář a oči a ruce, aby zamaskovalo pnutí, která se v něm dějí. A jichž si je vědomo, jichž jsou si vědomi skutečně všichni! Takže – plachost... Strach. Opravdový strach z totálních pocitů, z totálního bytí. Ten to je.*“²⁰

Obecně se ale svět seznámil s „beat generation“ až při Ginsbergově čtení svého díla *Kvílení*²¹ v Galerii Six v San Franciscu. Všude kde předčítal, vyvolával bouřlivé reakce. Po letech se stal živým modelem subtilního přechodu „beats k hippies“. Filozofie hnutí hippies má celkově s „beat generation“ hodně společného, jako například odpor k americké pseudočistotě, pracovitosti a morálce zásad bez pravidel. Někteří z „beatníků“ ale tuto spojitost výrazně odmítali nebo spíše odmítali být nazýváni hippies.²²

2.3 Představitelé „beat generation“

Hnutí „beat generation“ se skládalo z umělců, jež sdružovali stejné názory a životní cíle. Nebylo jich zrovna mnoho, byla to celkem malá skupina lidí. Nicméně to byli lidé, kteří svými činy a svou tvorbou ovlivnili tisíce dalších následovatelů napříč celým světem. Ať už jen četli jejich básně, nebo se dokonce pokoušeli o svou vlastní tvorbu v návaznosti na „beat generation“, bylo zřejmé že „beatnici“ dali impulz nové umělecké svobodě, na které stavěla svoboda lidská, a to hnutí hippies. V této podkapitole se budu zabývat třemi nejvýraznějšími a ve společnosti nejznámějšími osobnostmi beatnického hnutí, konkrétně Allenem Ginsbergem, Jackem Kerouacem a Williamem Burroughsem. Vykreslím zde jejich životní cestu, zmíním a v krátkosti rozeberu jejich díla a budu se věnovat i úvahám o přínosu (nejen) jejich tvorby do umělecko-kulturních sfér. Samozřejmě se budu snažit neopomenout ani ostatní představitele „beat generation“, ale bude jim věnován menší prostor. V krátkosti bych se také chtěla ohlédnout za autory, kteří sice do „beat generation“ úplně nespádají, ale jejich tvorba a potažmo i životy se tomuto hnutí velmi přibližují.

²⁰ TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 7-8

²¹ GINSBERG, Allen. *Kvílení: [ze sbírky Prázdné zrcadlo]*. Praha: Plamen, 1990, 255 s.

²² HANÁK, Ondřej. *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*. Praha: Argo, 1992, str. 17-24

2.3.1 Allen Ginsberg

Revoluční život Allena Ginsberga se začal psát již v jeho dětství. Vyrůstal v rodině politicky angažované, ale šílené matky Naomi a systému přizpůsobeného otce Louise. Chatrný psychický stav matky a konzervativní chování otce mu poskytlo model, který měl být odmítnut. Jeho mladá studijní léta provázely negativní pocity z vlastní nevyřešené sexuality, pocity méněcennosti pramenící z dětství a také počátky jeho umělecké tvorby, jež konzultoval se svým otcem, učitelem angličtiny. Se svou poezií si často nevěděl rady a neustále hledal inspiraci k metodizaci psaní svých básní, jelikož nemohl naleznout ten správný styl psaní. Po dokončení studií na Kolumbijské univerzitě žil vcelku smutný život. Trochu cestoval, bral všemožně neuspokojující práce a utápěl se v depresi z neopětované lásky k Nealu Cassadymu. Dokonce strávil nějaký čas v psychiatrické léčebně, ale řekněme, že tam byl omylem, aby kvůli nehodě, jež nezavinil, neskončil ve vězení. Až seznámení s Peterem Orlovským mu znovu vrátilo chuť do života i do psaní. Na univerzitě v Berkley se seznámil s dalšími zajímavými osobnostmi, zaujal ho zejména Robert Duncan, díky němuž začal Ginsberg předčítat v San Francisco Poetry Center. V roce 1955 následovalo, později už legendární, předčítání jeho *Kvílení* v Six Gallery v San Franciscu. Nikdy předtím moderní publikum nereagovalo tak vášnivě, nikdy se tak bezvýhradně neztotožnilo s básnickovým sdělením. Sám Ginsberg nazval *Kvílení* svým „závanem svobody“; bylo také klíčícím semenem ohlasu beatnického hnutí.²³

Pro české čtenáře a milovníky literatury může být Allen Ginsberg zajímavý i díky tomu, že se několikrát osobně podíval do Prahy, recitoval zde své básně a jinak předával své vědění mladým lidem. Od roku 1961 strávil většinu času v zahraničí a při svých cestách poprvé zavítal také do tehdejšího Československa. Bylo to na jaře v roce 1965 a Ginsberg se stal králem majálesu, na kterého ho pasovali českoslovenští studenti a poté ho vozili ulicemi Prahy v kočáře zdobeném růžemi. Moc dlouho si ale básník v Československu nepobyl. Už od svého příjezdu byl sledován tajnou policií, která ho později nechala vyhostit ze země z důvodu „zneužití československé pohostinnosti a z hrubého porušení norem slušného lidského chování“. V návaznosti na tuto událost Ginsberg při letu do Londýna napsal báseň *Král Majáles*²⁴, kde se vyjadřuje k tehdejší situaci v ČSSR. Podruhé se Ginsberg do Prahy podíval v květnu 1990, tedy po listopadové revoluci.²⁵

²³ TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 85-111

²⁴ GINSBERG, Allen. *Karma červená, bílá a modrá: výběr z díla*. Vyd. 1. Editor Josef Jařab. Praha: Mladá fronta, 2001, 315 s., str. 156-157

²⁵ KRAMER, Jane. *Allen Ginsberg v Americe*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2002, 223 s. Memory (Volvox Globator), sv. 3., str. 110

Jak zmiňuje John Tytell, ani v dalších letech svého života se nezměnil: „Ginsberg neopustil své sladké „socialistické sny“ ani v podmínkách ničivé zášti šedesátých let. Stal se zdrojem energie protiválečného hnutí, pomáhal organizovat pochody, vystupoval na mítincích a nakonec se podílel na historickém protestu při chicagském sjezdu Demokratické strany. Nepřítelem tentokrát byla válka vyhlášená přírodě, které Ginsberg říkal „Mezinárodní biocida“; hnutí ovlivnil duchovním asketismem, apeloval na snížení spotřeby a na ukončení mánie růstu, kterou vykazuje industriální kapitalismus. Podobal se majáku svobody, vyzýval k toleranci, k odstranění úzkoprsosti, která tak sužovala padesátá léta, a pokračoval v hledání způsobu, jak znovuobjevit smysluplné společenské rituály.“²⁶

Ginsberg se však soustavně bránil tomu, aby on sám či jeho druhové z „beat generation“ byli chápáni primárně jako sociální nebo dokonce političtí rebelové v kontextu poválečné Ameriky, která se v jejich očích tragicky propadala do světa konzumního materialismu a laciného, pseudovlasteneckého optimismu. Beatnická revolta měla podle jeho názoru být a také byla revoltou především duchovní, kulturní a ve svém důsledku rovněž estetickou.²⁷

Po léta se Ginsberg zastával legalizace marihuany a hovořil o svých experimentech s halucinogeny, aniž by se kohokoliv snažil k drogám přivést. Jeho pohled na drogy byl shodný s pohledem, kteří mají inidání v Severní i Jižní Americe, jež na ně pohlížejí jako na silné léky s rituálním významem. Při obhajobě jejich užívání se přikláněl méně prožitky a více pro rozšíření vědomí, pro nezbytnost přenést se přes chování svázané normami. Jak Ginsberg říkal, přestože některé halucinogeny mohou vyvolat šílenství, dokáží být také – pro ty, kteří jsou schopni situaci zvládnout – léčivé. Sám užíval drogy převážně jako pomůcky pro uvolnění zablokovaných aspektů svého vědomí, které se objevují v jeho básních – například vize Molocha v *Kvílení*, která byla vyvolána peyotem, nebo *Kadiš* napsaný při užívání amfetaminů.²⁸

V roce 1956 byla podána žaloba na Ginsbergovu báseň *Kvílení*, tím pádem na Ginsberga samotného a také na Lawrence Ferlinghettiho, který ji vydával a Shigeyoshiho Muraa, který ji prodával. Obžaloba tvrdila, že se nejedná o umění, ale o urážení a propagaci drog a alkoholu. Soud ovšem rozhodl, že dílo má svoji uměleckou hodnotu a proto nesmí být toto, ani podobná díla diskriminována. To samozřejmě znamenalo rozvoj beatnické tvorby, která se do té doby

²⁶ TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 113

²⁷ JAŘAB, Josef. Co Allen Ginsberg byl a nebyl: předmluva. In: GINSBERG, Allen. *Karma červená, bílá a modrá: výbor z díla*. Vyd. 1. Editor Josef Jařab. Praha: Mladá fronta, 2001, 315 s., str. 10

²⁸ TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 247-248

v Americe nesměla vydávat. A také tato kauza celé beatnické hnutí pěkně zmedializovala, což bylo pro spisovatele obrovské plus.²⁹

Allena Ginsberga můžeme nazývat básníkem, který byl schopen hluboce změnit svět. *Kvílení*³⁰ a *Kadiš*³¹ jsou dva příklady básnických skladeb, které měly obrovský vliv na hodnoty celé jedné generace. Ginsbergova poezie je výrazem toho, co on sám nazýval „nerozlišené vědomí“. Onen nevědomý, nebo přinejmenším nevyslovený proud, který obklopuje naši bytost a ustavuje většinu toho, co nazýváme citlivostí, je zdrojem, z něhož Ginsberg čerpá pro své básně. Jeho původním básnickým záměrem bylo dosáhnout průlomu v emocích jednotlivce, v osobních pocitech a hodnotách, průlomu, který by dokázal překonat kafkovskou zastrašenost padesátých let. Ve svých dílech se snažil o neliterární poezii, založenou na skutečnostech každodenního života a spoléhal se přitom na přirozenou mluvu a spontánní přepis. Kritici nebyli vůči jeho dílům vůbec schovívaví, kritizovali ho za naprostý nedostatek slušnosti (zvláště ve *Kvílení*), za zmatek, sentimentální, triviálnost jeho veršů či za bezduché tlachy o věčnosti. Avšak poezie Allena Ginsberga je záznamem překvapivých proměn – od zhuštěně nenaplněné bolesti *Prázdného zrcadla*³², přes hněv v *Kvílení*, truchlivý žalozpěv *Kadiše*, přes syrovou brutalitu *Sendvičů reality*³³ a oslavnou žhavost *Zpráv z planety*³⁴ k apokalyptickému děsu *Pádu Ameriky*³⁵. Jeho básně existují nejen jako imponující objemné dílo, ale jako demonstrace toho, že poezii není nutno oddělovat od jejího přirozeného zakotvení v písni a zpěvu. Básně jsou stvořeny ke zpívání.³⁶

Josef Jařab se ve své předmluvě ve výboru Ginsbergova díla *Karma červená, bílá a modrá* rozepisuje o Ginsbergově poetice: „Zdůrazňoval-li Ginsberg kdykoliv v průběhu desetiletí, že je básník, neměl na mysli jenom to, že psal verše..., ale chtěl také říci, že zvolil poezii jako cestu, která mu umožnila překročit sama sebe, vstoupit do světa neomezené představivosti a nekonečného, stále plynoucího vědomí, do proudu vesmírného bytí. Na rozdíl od klasických i většiny moderních podobně romanticky motivovaných básníků ovšem Ginsberg své mýtotvorné poetické poslání naplnil vědomým a radikálním návratem k fyzické realitě, kterou žijeme a kterou sami i svou tělesností představujeme. Tvořil tak poezii ze slov jako

²⁹ COLLINS, Ron a David SKOVER. *Mánie: sex, drogy*. Vyd. 1. V Praze: Metafora, 2013, 374 s., str. 292-320

³⁰ GINSBERG, Allen. *Kvílení: [ze sbírky Prázdné zrcadlo]*. Praha: Plamen, 1990, 255 s., str. 31-49

³¹ GINSBERG, Allen. *Kvílení: [ze sbírky Prázdné zrcadlo]*. Praha: Plamen, 1990, 255 s., str. 121-165

³² GINSBERG. *Neposilejte mi už žádné dopisy*. V tomto výboru vyd. 1. Editor Luboš Snížek. Překlad Jan Zábrana. Praha: Maťa, 2012, 362 s. Edice: Nevstoupíš jednou, str. 6-21

³³ GINSBERG. *Neposilejte mi už žádné dopisy*. V tomto výboru vyd. 1. Editor Luboš Snížek. Překlad Jan Zábrana. Praha: Maťa, 2012, 362 s. Edice: Nevstoupíš jednou, str. 58-94

³⁴ GINSBERG, Allen. *Kvílení: [ze sbírky Prázdné zrcadlo]*. Praha: Plamen, 1990, 255 s., str. 177-187

³⁵ GINSBERG. *Neposilejte mi už žádné dopisy*. V tomto výboru vyd. 1. Editor Luboš Snížek. Překlad Jan Zábrana. Praha: Maťa, 2012, 362 s. Edice: Nevstoupíš jednou, str. 153-254

³⁶ TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 225-271

prvků a objektů konkrétního světa a pracoval s veršem jako specifickým výrazem lidského dechu a srdečního tepu; stal se blakeovským prorokem i whitmanovským bardem dvacátého století, což konstatovali mnozí z těch, kteří ho s pochopením četli a nadšeně vítali jako recitátora a později též zpěváka vlastních i jiných poetických textů. Přesto pro řadu kritiků a čtenářů i pro značnou část kulturního publika zůstala původnost i působivost jeho básnického díla částečně zastíněna, a tedy i umenšena obrazem autora jako veřejného aktivisty.“³⁷

2.3.2 Jack Kerouac

Jack Kerouac byl velmi rozporuplnou osobností. Na jedné straně to byl živoucí střed beatnického hnutí, na straně druhé uzavřený a bázlivý samotář. Byl také velmi cílevědomý a oddaný pro své umění. Z „beatníků“ byl nejvíce empatický, snadno ovlivnitelný, ale vždy byl tím, kdo přátelům dodával kuráž a odvahu tvořit.

Jeho mládí představovalo soulad, který už Kerouac nikdy nenašel. Zajímavé bylo, že jeho rodiče mluvili francouzsky, on sám se jako první jazyk naučil právě francouzštinu a anglicky se začal učit až na obecné škole. Rodinu živila matka Gabrielle a Kerouac, který měl nahradit roli nemocného otce, trpěl pocitem viny ze své neschopnosti tak učinit. Těživý pocit nestability, který Kerouac pociťoval jako dítě, se postupem času proměnil v latentní gotičnost. Poté, co opustil Kolumbijskou univerzitu se protloukal různými zaměstnáními. Pokud se měl podřídít nějakým pravidlům, následovaly u něho výbuchy vzteku, nenechal se od nikoho spoutávat a reagoval vždy úhybně a hbitě. Taková rebelie byla symbolem silné individuality, která jen tak nepůjde prošlapanými cestami společnosti. Roku 1944 se seznámil s Edie Parkerovou a posléze i s Ginsbergem a Burroughsem. Netrvalo dlouho a všichni se dělili o jeden společný byt. Bylo to také období, kdy Kerouac poprvé okusil chuť drog. Nešťastná událost s vraždou Dava Krammera Lucienem Carrem, při níž působil trochu jako spolupachatel, způsobila Kerouacovi nemalé potíže, po nichž se rozhodl oženit se s Edie Parkerovou. Ale manželství vydrželo pouhé dva měsíce. Velkým životním i spisovatelským impulzem pro Kerouaca bylo velmi intimní a zvláštní přátelství s Nealem Cassadym. Právě on byl hlavním protagonistou Kerouacova nejznámějšího románu *Na cestě*³⁸. Podruhé se oženil a podruhé to byl omyl, který se s ním navíc vlekl ještě léta po rozvodu. Život mu mimo jiné také komplikovaly zdravotní problémy – dvakrát byl hospitalizován s flebitidou. Toto nelehké životní období mu pomáhal překonat, kromě psaní, četby a přátel, také buddhismus. Kerouac se jeho studiu dlouho věnoval a dokonce

³⁷ JAŘAB, Josef. Co Allen Ginsberg byl a nebyl: předmluva. In: GINSBERG, Allen. *Karma červená, bílá a modrá: výběr z díla*. Vyd. 1. Editor Josef Jařab. Praha: Mladá fronta, 2001, 315 s., str. 10

³⁸ KEROUAC, Jack. *Na cestě*. Vyd. 5., v tomto překladu 1. Překlad Jiří Popel. Praha: Argo, 2005, 317 s.

naléhal na Ginsberga, aby ho studoval také. Ten se do studia buddhismu dychtivě pustil, narozdíl od Burroughse, který ho odmítal. Román *Na cestě* vyšel v roce 1957, téměř šest let po jeho dokončení. Ovšem načasování vydání bylo dokonalé. Kniha byla jasným znamením nového amerického vědomí. Bohužel kritiky k dílu byly neúprosné a na autorovu osobnost to mělo fatální účinky. Kerouac strávil poslední léta svého života jako mrzutý, osamělý alkoholik, který se stranil kontaktu s ostatními. Zemřel ve věku 47 let na krvácení jícnových křečových žil.³⁹

V neklidné energii Kerouacovy prózy je v mnoha případech cosi stoprocentně amerického. Nikdy se neuchyloval k žádné konečné formě, v každém svém díle se snažil psát jinak, nově, snažil se lišit od konvenčních předpokladů beletristické formy. Nezajímal ho ideál „literární dokonalosti“ nebo předstíraný řád, který má jen málo společného s realitou. Jeho velkým objevem byla síla, skrytá v současném a obyčejném, přirozeném a každodenním – jako například cesta, která se stala jeho prvořadou metaforou. Tvrdil, že cílem spisovatele by mělo být „zachytit proud, který již neporušený v mysli existuje“. Metodou k jeho dosáhnutí měla být extáze – divoká, nedisciplinovaná, čistá, přicházející z hloubky, čím bláznivější, tím lepší. Při orientaci ve světě jazyka by se měl umělec přiblížit „konečnému“ místu ve své mysli, aby uvolnil obvykle nejasné obrazy, vyhrazené pro nejsoukromější chvíle. Kerouac tento postup nazval „skicováním“. Metoda pochází z roku 1951, kdy se psaní románu *Na cestě* změnilo z konvenčního vyprávění o cestách po Americe na mnohavrstvené vědomé i nevědomé vyzývání postavy Neala Cassadyho, podstupujícího své bouřlivé proměny. Díky odstranění všech literárních, gramatických a syntaktických zábran, spojením s libovolnou interpunkcí mohou věty odpovídat záznamu promluvy a vlastnímu vnitřnímu proudu zkušeností, jak jsou zaznamenány myslí. Snažil se psát bez přestávek a nevěnovat se při tvorbě díla ničemu jinému. Také věděl, že by neměl měnit původní myšlenku, jež ho napadla jako první, protože revize je výsledkem podmiňování, ústupkem standardům vkusu a přiměřenosti, standardům, které jsou vlastností krátkodeché společnosti a nikoliv vesmírných proudů, jež se Kerouac snažil zachytit. Oprava textu pro něj znamenala zábrany, cenzuru čistoty spisovatelova pohledu, zradu bezprostřednosti, lež vmetenou do tváře skutečnému zážitku.

To, že spisovatelův sexuální vztah je stejně důležitý jako prvky jeho představivosti a citu, jako jeho společenské a náboženské názory, je v postfreudovské době samozřejmé. Případy z jeho života s černošskými milenkami odhalují sexuální rozpolcenost, která Kerouaca pojí s Ginsbergovým strachem z žen a Burroughsovou otevřeně prohlášenou nenávistí k nim. Všeobecný postoj k ženám je v Kerouacových knihách připomínkou homosexuální orientace

³⁹ TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 57-84

„beatníků“. Například v jeho nejlepších knihách, *Na cestě*⁴⁰ a ve *Vizích Codyho*⁴¹, nenajdeme jedinou ženu, která by měla plně zobrazený charakter.

Jack Kerouac byl neustále umělcem plným protikladů: pohyboval se mezi nadšením pro experimenty a odtažitostí, výstřelky a meditací, honbou za láskou a pocitem zrady. Vyrovňovacím faktorem byla jeho citlivost, která měla v podstatě náboženskou povahu. Co mu doopravdy patřilo, byl rozhodně románový hlas, který mohl v éře materialismu naivně jásat duchovním životem. Je ironické, že právě spisovatel, který zpopularizoval dynamiku „beat generation“, který hýřil při Cassadyho divokých euforiích, se uchýlil do izolovaného, tichého útočiště, aby tak dosáhl hlubšího porozumění americké duši, k čemuž musel přesáhnout stádium pouhé rebelie. Byla to právě ale tato transformace, která Kerouacovi získala jeho publikum.⁴²

2.3.3 William Burroughs

Vedle Ginsberga a Kerouaca byl William Burroughs vždy tím méně známým. Narodil se v prominentní jižanské rodině. Jeho dědeček měl úspěšnou firmu, z jejíž peněz ale Burroughs nic neměl, protože jeho otec převážnou většinu akcií firmy prodal. Vždy byl spíše samotářský, stranil se kolektivu, hry ani sport ho moc nebavily, nešla mu matematika. Začátkem třicátých let začal studovat na Harvardově univerzitě anglickou literaturu, antropologii a lingvistiku. Ale ani na univerzitě nedokázal zapadnout do společnosti. Po úspěšném dokončení studií se vydal na cesty, navštívil Budapešť i Prahu a oženil se s německou Židovkou, aby jí umožnil se dostat do Ameriky. Do států se vrátil v roce 1937, aby tam dodělal doktorát z antropologie, ale místo toho se raději věnoval studiu „faktů života“, jak to nazval jeho přítel Jack Kerouac. Burroughs, pod různými jmény, byl také často přenášen do Kerouacových děl.⁴³

Ve čtyřicátých letech se seznámil s Ginsbergem a Kerouacem. Ondřej Hanák ve své knize *Hippies* píše, že „*byl absolventem univerzity Harvard a pravděpodobně mnohem lépe vzdělaný než většina Ginsbergových profesorů na Columbijské univerzitě. Byl také tou dobou narkoman, užívající heroin. Jeho přátelé – malí a větší zločinci, narkomani, úchylníci a zoufalci – proudili byty trojice a byli zdrojem hlubokého a neustálého vzdělávacího procesu.*“⁴⁴

⁴⁰ KEROUAC, Jack. *Na cestě*. Vyd. 5., v tomto překladu 1. Překlad Jiří Popel. Praha: Argo, 2005, 317 s.

⁴¹ KEROUAC, Jack a Josef RAUVOLF. *Vize Codyho*. Vyd. 1. Praha, 2011.

⁴² TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 148-223

⁴³ RAUVOLF, Josef. Doslov. In: BURROUGHS, William a Allen GINSBERG. *Teplouš. Dopisy o yage*. Praha: X-Egem, 1991, edice časopisu Reflex, str. 92

⁴⁴ HANÁK, Ondřej. *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*. Praha: Argo, 1992, str. 17-18

Z počáteční zvědavosti se u něho vyvinula těžká drogová závislost, ze které se dostal až po značném strádání a mnoha neúspěšných pokusech v roce 1959. Poslední způsob léčby, který nakonec zabral, byla apomorfinová kúra, objevená anglickým doktorem Dentem. V Americe tento druh léčby, ač bezesporu účinný, nebyl zaveden. Své zkušenosti se světem drog, překupníků, děsivých abstinčních příznaků při neúspěšných pokusech zbavit se té ničící závislosti, noční přízraky dalších feťáků, zlodějíčků, fízlů, celé to panoptikum pekla nočního New Yorku a jeho podsvětí, to vše popsal ve svém prvním románu *Feťák*⁴⁵, který vyšel v roce 1953.⁴⁶

O pár let později se svou druhou ženou museli uniknout ze států do Mexika, jak jinak než kvůli drogám, jejich přechovávání a prodávání. Soužití s ženou Joan, která byla závislá na benzedrinu, pro něj jako pro homosexuála nebylo lehké. V roce 1951 se stala osudná nehoda, kdy Burroughs omylem Joan prostřelil hlavu, což jak sám řekl, mu naprosto změnilo život. Soudnímu procesu nakonec unikl a děti si do výchovy vzali prarodiče. Pocity nezařazenosti a výlučnosti se v něm tímto ještě více prohloubily.⁴⁷

Rok po smrti Joan napsal Burroughs svůj další román *Teplouš*⁴⁸. Tato částečně autobiografická kniha plná bolesti a smutku, ale vyšla až roku 1985. V této knize se Burroughs odhaluje, odkrývá své slabiny, projevuje se jako člověk zmítaný svými city. Po napsání *Feťáka* a *Teplouše* se Burroughs na dlouhou dobu přestal literatuře věnovat. Byl zcela pohlcen svou drogovou závislostí, jež ho pozvolna ničila. Bylo to koncem 50. let a on žil v marockém Tangeru. Tam také začal pracovat na svém nejlepším a nejznámějším díle *Nahý oběd*.⁴⁹ V roce 1959 vyšlo z cenzurních důvodů jen ve Francii, ale i tam vzbudilo velký ohlas. V Americe ho vydali v roce 1962, jenže bylo posléze hned zakázáno pro svou údajnou obscenitu. Až roku 1966 padlo definitivní rozhodnutí o zrušení tohoto zákazu.⁵⁰

Burroughs byl ze všech „beatníků“ největším experimentátorem, spisovatelem, kterého četli nejdříve jiní spisovatelé, dychtící naučit se tajemství jeho umění, a až později širší publikum. Hlavní význam Burroughsova díla spočívá především v tom, jak se staví k problémům, které naši společnost obklopují. Otázky, které kladl, i odpovědi, které nabízel zřejmě vždy přitahovaly především příslušníky mladých, nastupujících generací, jež si v jeho

⁴⁵ BURROUGHS, William S. *Feťák*. Praha: Odeon, 1992, 117 s.

⁴⁶ RAUVOLF, Josef. Doslov. In: BURROUGHS, William a Allen GINSBERG. *Teplouš. Dopisy o yage*. Praha: X-Egem, 1991, edice časopisu Reflex, str. 92

⁴⁷ TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 46-51

⁴⁸ BURROUGHS, William Seward a Josef RAUVOLF. *Teplouš*. Vyd. 2., v nakl. Maťa 1. Praha: Maťa, 2004, 117 s. Cesty tam a zase zpátky, sv. 39

⁴⁹ BURROUGHS, William S. *Nahý oběd*. Vyd. 2., V nakl. Maťa 1. Praha: Maťa, 2003, 274 s., obr. příl. Cesty tam a zase zpátky.

⁵⁰ RAUVOLF, Josef. Doslov. In: BURROUGHS, William a Allen GINSBERG. *Teplouš. Dopisy o yage*. Praha: X-Egem, 1991, edice časopisu Reflex, str. 94

díle našly své, a tak se mu podařilo dosáhnout toho, že se na jeho tvorbu odvolává již několikátá generace nespokojených mladých buřičů. Je to také možný důkaz toho, že jeho dílo má stále co říci a nezastaralo.⁵¹

2.3.4 Další představitelé „beat generation“

Mezi další představitele „beatníků“ bych zařadila několik méně či více známých jmen. Jedním z nich by mohl být Gregory Corso. Do party kolem Allena Ginsberga přišel mnohem později, až kolem roku 1950. Byl také nejmladším z „beatníků“. Jeho tvorba je známá hlavně díky několika dlouhým úderným básním, jako například *Moc*, *Bombo* nebo *Klaun*.⁵²

Snad největším teoretikem beatnického hnutí a iniciátorem neustávající konverzace mezi západem a orientem, byl básník Gary Snyder. Snyder se velmi zajímal o východní náboženství, studoval japonštinu a čínštinu na univerzitě v Berkley a dokonce v Japonsku strávil více než rok v budhistickém klášteře. Za svou básnickou sbírku *Želví ostrov (Turtle Island)*⁵³ získal Pulitzerovu cenu.⁵⁴

Důležitou postavou v životě ostatních „beatníků“ byl bezesporu Neal Cassady. Byl takovým spojovacím článkem celého hnutí, blízkým přítelem Kerouaca i Ginsberga, který do něj byl jednu dobu zamilovaný. Za svůj dobrodružný život toho hodně nacestoval a také hodně experimentoval s drogami, za což byl dva roky ve vězení. On sám moc literárně činný nebyl, ačkoliv neustále přemlouval Kerouaca, aby ho naučil psát. Jeho život ale inspiroval ostatní spisovatele k vytvoření postav, jež skrývaly Cassadyho charakter a zkušenosti.⁵⁵

Dalším představitelem „beat generation“ byl také Kenneth Rexroth. Spíše než básník je známý jako kritik či znalec náboženství a východních filosofii. Jeho jméno se dostalo do podvědomí při soudním procesu Ginsbergova *Kvílení*, kde ho před soudem hájil právě Rexroth.

Autorem, kterého bych chtěla rovněž zmínit, je Lawrence Ferlinghetti. V souvislosti s „beat generation“ je známý díky nakladatelství City lights book, které založil spolu s Petrem D. Martinem, a ve kterém vycházela beatnická díla. Je také autorem děl jako *Lunapark v hlavě* nebo *Startuji ze San Francisca*.⁵⁶

⁵¹ RAUVOLF, Josef. Doslov. In: BURROUGHS, William a Allen GINSBERG. *Teplouš. Dopisy o yage*. Praha: X-Egem, 1991, edice časopisu Reflex, str. 95

⁵² CORSO, Gregory. *Jak neumírat*. Vyd. 1. Překlad Klára Tvarůžková, Luboš Snížek, Jan Zábrana. Praha: MAŤA, 2000, 292 s. Nevstoupíš jednou.

⁵³ SNYDER, Gary. *Turtle Island*. New York: New Directions, 1974.

⁵⁴ HANÁK, Ondřej. *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*. Praha: Argo, 1992, str. 18-19

⁵⁵ TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s., str. 57-85

⁵⁶ FERLINGHETTI, Lawrence. *Obrazy zmizelého světa: Lunapark v hlavě ; Startuji ze San Francisca*. 1. úplné vyd. Překlad Jan Zábrana. Hradec Králové: Cylinder, 1998, 231 s. Američtí básníci, sv. 1.

Posledním, koho zmíním, je tentokrát žena, autorka básní Diane di Prima. Avšak pro české čtenáře je známá díky knize *Čas beatníků*, kde předkládá upřímný a věrný obraz období rozkvětu beatnické generace.⁵⁷

2.3.5 „Beat či nebeat“?

V době, kdy Kerouac, Ginsberg a spol. plodili svá díla, mezi nimi žili jiní spisovatelé, jejichž tvorba byla také nadmíru zajímavá. Někteří měli k autorům „beat generation“ opravdu hodně blízko, ale oni sami se od tohoto hnutí výrazně distancovali.

Jedním z nich byl Charles Bukowski, který je v Čechách známý hlavně jako romanopisec, kdežto ve Spojených státech ho lidé znají především jako básníka. „Beatníkům“ se podobal jak stylem svých děl, tak i vlastním životem. Bukowski si žil jako bohém, skoro nepracoval, nezřízeně pil alkohol a ženy mu také nebyly cizí. Ve svých dílech jako *Nejkrásnější ženská ve městě*⁵⁸ nebo *Paměti starého chlapáka*⁵⁹ líčí zážitky ze svého života, zastřeného kouřem z cigaret a oparem z lihu. Charles Bukowski představuje nejvýraznější literární protipól americké beatnické generace.⁶⁰

Druhým takovým spisovatelem je samozřejmě Henry Miller. Ve svých dílech byl kritizován za nemravnost a vulgárnost. Dokonce jeho knihy do roku 1956 nesměly v USA vycházet, aby neohrožovaly mravní výchovu mládeže. O své dílo vedl po druhé světové válce řadu sporů, až konečně Nejvyšší soud Spojených států v roce 1964 uznal, že na jeho díle není nic „oplzlého“. Ve svých knihách také líčí radosti bohémského života, které si zažil na vlastní kůži. Z jeho děl je známá například trilogie *Sexus*⁶¹, *Plexus*⁶², *Nexus*⁶³ či díla *Obratník raka*⁶⁴ a *Obratník kozorooha*⁶⁵.⁶⁶

⁵⁷ DI PRIMA, Diane. *Čas Beatníků*. Překlad Marie Frydrychová. Praha: Pragma, 1996, 142 s.

⁵⁸ BUKOWSKI, Charles. *Nejkrásnější ženská ve městě*. Vyd. 1. Překlad Bob Hýsek. Praha: Argo, 249 s.

⁵⁹ BUKOWSKI, Charles. *Paměti starého chlapáka*. Překlad Bob Hýsek. Praha: Pragma, 1998.

⁶⁰ MILES, Barry. *Charles Bukowski*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2008, 420 s. Memory, 6. sv.

⁶¹ MILLER, Henry. *Sexus*. 1. vyd. ve Votobii. Překlad Igor Indruch. Olomouc: Votobia, 1994.

⁶² MILLER, Henry. *Plexus: 2. kniha volné trilogie Růžové ukřižování*. 1. vyd. Překlad Igor Indruch. V Olomouci: Votobia, 591 s. Růžové ukřižování, 2.

⁶³ MILLER, Henry. *Nexus*. 1. vyd. ve Votobii. Olomouc: Votobia, 1995c1965, 356 s.

⁶⁴ MILLER, Henry. *Obratník raka*. Vyd. 3., v tomto překladu 1. Překlad Pavel Dominik. Praha: Paseka, 2006.

⁶⁵ MILLER, Henry. *Obratník kozorooha*. 2. rev. vyd. Překlad Pavel Dominik. Praha: Paseka, 2006.

⁶⁶ JONG, Erica. *Démon zblázka: [biografie Henryho Millera]*. Olomouc, 1994.

3. Václav Hrabě a český kontext „beat generation“

Další kapitola této práce bude pojednávat o nejdůležitějším představiteli českého beatnického hnutí Václavu Hraběti. Budu zde rozebírat jeho život, filosofii, samozřejmě se zaměřím i na jeho dílo a budu se ho snažit posoudit v tehdejší kulturně-historickém kontextu.

3.1 „Československé bezčasí“ na přelomu 50. a 60. let 20. století

Pokud bychom chtěli zařadit tvorbu Václava Hraběte, jejíž největší část vznikala v letech 1960-65, do kontextu společenské atmosféry, která v Československu tehdy panovala, mohli bychom toto období nazvat „bezčasím“, neboť to byla doba mezi dvěma společenskými bouřemi, tedy roky 1948 a 1968.⁶⁷

Studentstvo, jak jsme se již dozvěděli v předchozích kapitolách, mělo v tomto období významný vliv na události v celém západním světě. Ale podstatnou roli sehrálo i v rozvojovém světě a v zemích tzv. reálného socialismu. Tady se dostáváme do tehdejšího Československa. Zrod studentského hnutí v 60. letech zde souvisel s celkovým pohybem ve společnosti a úsilím různorodých skupin obyvatelstva dosáhnout liberalizace systému. Českoslovenští studenti tradičně patřili mezi kritiky komunistického režimu. Počátky jejich vzdoru pochází již z února 1948 v Praze, kdy protestovali proti snaze komunistické strany získat monopolní postavení ve státu. I tato demonstrace nesouhlasu s režimem měla za následek čistky na vysokých školách, které měly odstranit všechny skutečné i domnělé odpůrce nového systému. V roce 1956 se situace opakovala znovu.⁶⁸

K dalšímu ožívání politických diskuzí a jiných aktivit uvnitř společenství vysokoškolských studentů začalo docházet díky celkovému uvolňování poměrů na počátku 60. let. Studentské hnutí zůstalo dlouhou dobu omezeno výlučně na Prahu, ostatní vysokoškolská centra se probouzela mnohem pomaleji. Nonkonformní studenti provokovali moc již tím, že se vůči ní chovali nezávisle podle svých pravidel. Vhodnou půdou pro střet s establishmentem pro ně představovaly majálesy, při nichž byl často recesistickým způsobem kritizován režim. Legendárním setkáním studentů se stal majáles v roce 1965, jehož králem byl zvolen slavný představitel beatnické generace Allen Ginsberg, o němž jsem podrobněji psala v předchozí

⁶⁷ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 12

⁶⁸ PAŽOUT, Jaroslav. Doslov. In: GILCHER-HOLTEY, Ingrid. *Hnutí '68 na Západě: studentské bouře v USA a západní Evropě*. Vyd. 1. Překlad Vlastimil Drbal. Praha: Vyšehrad, 2004, 143 s. Moderní dějiny, str. 132

kapitole. Mládež se také pravidelně setkávala na Petříně u pomníku Karla Hynka Máchy. Tato studentská setkání často končila konflikty s policií.⁶⁹ Situaci přibližuje Karel Kaplan v knize *Kronika komunistického Československa: „Vztah kultury a moci v letech 1962-65 prošel znatelnou a víceméně náhlou změnou. A do jisté míry i překvapující jak pro mnohé funkcionáře tvůrčích svazů, tak pro nemálo tvůrců, nejen komunistů. I přesto, že se vyskytovalo stále víc těch, kteří věřili nebo jen doufali, že nastolené poměry v kultuře nemohou mít dlouhé trvání. Dosavadní napětí, způsobené tlakem a zákroky moci, vystřídal vztah porozumění a omezené spolupráce. Místo snahy po totální nadvládě nad kulturou nastupoval pokus o dialog. Vytvářel se prostor pro společnou angažovanost umělců a rozvinula se jejich aktivita. Skončil diktát socialistického realismu, uplatňovali se někteří autoři, díla, umělecké směry dříve odsuzované a zakazované. Začínala „liberalizace“ kulturního života. Náznaky této změny se ohlásily v jednotlivostech už v roce 1961.“*⁷⁰

Umělci tedy byli mezi prvními, kteří zareagovali na liberalizaci společenského života a částečně si ji i svými postoji vynutili. Někde v tomto období začal proces, o němž hovoříme jako „o zlatých šedesátých letech“, tedy době nebyvalého kulturního rozmachu. Významnějším způsobem se začínali prosazovat režiséři jako Miloš Forman, Jiří Menzel a další, jejichž jména byla spojována s tzv. novou československou vlnou. I na divadelní scéně přibývala řada avantgardních scén, například divadlo *Semafor* či *Divadlo Na zábradlí*. O své místo se hlásili také spisovatelé, novináři a literární kritici, kteří na stránkách tisku zasahovali do diskuzí o směřování společnosti a snažili se otevírat i po dlouhá léta tabuizovaná témata, jež byla v rozporu s oficiální ideologií. Rostla také obliba literárních časopisů jako *Tvář* či *Divoké víno*, které se zabývaly dobovou problematikou a uveřejňovaly díla mladých autorů.⁷¹

Mladí lidé žili snahou vymknout se vnucovanému způsobu života, chtěli uspokojovat své zájmy. Mezi ty patřila zejména hudba a tanec v rytmu jazzu, blues a bigbeatu, nošení módního oblečení či svobodné cestování mimo země socialistického bloku.⁷²

Studentstvo patřilo k nejradikálnějším složkám československé společnosti i v průběhu tzv. *Pražského jara*. Význam studentů ještě více stoupl po okupaci Československa v srpnu 1968, kdy se spolu s některými odborovými organizacemi a také částí tehdejší inteligence stali hlavním subjektem odporu proti neustálému ustupování reformních komunistů ve vedení KSČ

⁶⁹ PAŽOUT, Jaroslav. Doslov. In: GILCHER-HOLTEY, Ingrid. *Hnutí '68 na Západě: studentské bouře v USA a západní Evropě*. Vyd. 1. Překlad Vlastimil Drbal. Praha: Vyšehrad, 2004, 143 s. Moderní dějiny, str. 134

⁷⁰ KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu-Barrister Pricipal, 2008, str. 327-328

⁷¹ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. [Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 12-13

⁷² KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 13

Moskvě a domácím neostalinistům. Velký ohlas veřejnosti vyvolalo upálení studenta FF UK Jana Palacha, jež takto v lednu 1969 protestoval proti ústupu demokratizace. Studenti tehdy tvořili velkou část československého odboje, byli to právě oni, kteří ve svém odporu proti režimu vydrželi nejdéle.⁷³

3.2 Život Václava Hraběte

Václav Hrabě se narodil 13. června 1940 v příbramské porodnici, Příbram však nebyla jeho domovem. S rodiči žil ve vesnici Lochovice, která se nachází asi dvacet kilometrů od Berouna a šest od Hořovic. Lochovice byla malá, ale jinak prosperující vesnička. Druhá světová válka se jí ani moc nedotkla, jen místní zámek obsadili Němci.

Hrabětův otec pracoval po většinu svého života jako železniční dělník. Byl to velice zranitelný, jemný a do sebe uzavřený člověk. Se synem si ale rozuměl, jelikož to byl přirozeně chytrý muž, do ničeho malého Václava nenutil a nechával mu volnost v rozhodování. Hrabětova matka byla zaměstnána jako pracovnice v zahradnictví, kde sklízela zeleninu. Podle pamětníků to byla silná a statná žena. Zatímco z otce vyzařoval jakýsi vnitřní klid, matka byla velice pečlivá a přísná. Syn po ní zdědil cílevědomost a ctizádost. Václav měl také starší sestru Jarmilu, která prodávala smíšené zboží v lochovickém obchodě. Celá rodina byla vždy ukázkou harmonického soužití lidí. Ačkoliv byl otec rodiny věřící a chodil do kostela, děti nenutil, aby chodili ministrovat.⁷⁴

Už v dobách studia na základní škole se Václav Hrabě věnoval četbě a knihy si zamiloval na celý svůj život. Místo sportu nebo her s kamarády, trávil čas v knihovně. Velkou část svého volného času také trávil výukou hry na saxofon a klarinet. V roce 1954 začal Hrabě studovat na gymnáziu v Hořovicích. Po dobu svého studia se dále velmi zajímal o literaturu a vynikal v humanitních předmětech. Lásku k hudbě Hrabě přenesl ze základní školy i na střední školu, kde založil školní orchestr a hrál v něm na klarinet. S koncem studia na gymnáziu přišlo úspěšné splnění maturitní zkoušky a také první láska. Po prázdninách, v září roku 1957, Hrabě nastoupil do Prahy na Pedagogickou fakultu, v oboru český jazyk - dějepis.⁷⁵

Praha Hraběte změnila. Ukázala mu netušené možnosti, které skýtalo velké město, oproti malé vesnici, kde dosud žil. V této době zažíval obrovský rozmach jazz a jazzové kluby byly mezi pražskou mládeží nesmírně populární. Tato „jazzová mánie“ neminula ani Václava

⁷³ PAŽOUT, Jaroslav. Doslov. In: GILCHER-HOLTEY, Ingrid. *Hnutí '68 na Západě: studentské bouře v USA a západní Evropě*. Vyd. 1. Překlad Vlastimil Drbal. Praha: Vyšehrad, 2004, 143 s. Moderní dějiny, str. 136

⁷⁴ ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010, 261 s., str. 24-28

⁷⁵ ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010, 261 s., str. 45-90

Hraběte, kterému se prvních jazzových lekcí dostalo díky poslechu rádií Luxembourg a Mnichov. Své první jazzové krůčky učinil se svými kapelami v Lochovicích a Hořovicích. Brzy se Hrabě dostal do kapely jménem Dixie 24, kde samozřejmě hrál na klarinet. Kapela vystupovala v tehdy velmi hojně navštěvovaném klubu Reduta. Václav Hrabě se v pražském muzikantském prostředí brzy stal nepřehlédnutelnou osobností. Roky 1958 a 1959 věnoval Hrabě hlavně hudbě a studiu. Domů do Lochovic už jezdil spíše sporadicky. Již z této doby pocházejí doložitelné básně, které si Hrabě přestal psát jen pro sebe, ale svěřil se s nimi veřejnosti. V roce 1960 se z koleje odstěhoval do podnájmu ke svému kamarádovi Mirkovi Jiráňovi. Jeho čas začal plynout najednou mnohem rychleji, často doháněl spánkový deficit a také si občas vypomáhal fenmetrazinem, který byl mezi vysokoškoláky tehdy v módě.⁷⁶

V roce 1961 poznal Hrabě svou budoucí manželku Olgu. Krátce na to bohužel musel nastoupit na dva roky do vojenské služby. Tomuto povinnému výcviku se sice snažil vyhnout, ale byl uznám jako schopný služby bez výhrad. Snažil se brát vojnu s nadhledem, ale ve skutečnosti mu bylo nejspíše velmi úzko. Odjakživa, podle svědectví spolužáků, cítil k armádě nechuť. Jeho lásku k Olze to ale neoslabilo, spíše naopak. Roku 1962 se následně stal oficiálně básníkem, když bylo časopisecky publikováno několik jeho básní. Mimo básní Hrabě zkoušel psát i povídky. Většina z nich se zachovala jen ve formě osnovy. V litoměřických kasárnách se také začala rodit jeho první, jediná a navíc nedochovaná divadelní hra pojmenovaná *Královna Margot*. Na přelomu let 1961 a 1962 Olga Václavovi oznámila, že je těhotná. Rychle se pak zorganizovala svatba a v srpnu toho roku se jim narodil syn Jan. I při výkonu vojenské služby byl Hrabě schopen pracovat na závěrečné práci svého pedagogického studia a v červenci roku 1963 se z něho stal konečně promováný pedagog, jak si přáli rodiče. V srpnu téhož roku konečně opustil litoměřické kasárny.⁷⁷

Po návratu z vojny si Hrabě musel najít nějaké zaměstnání. Pracoval tedy jako pomocný dělník, aby mohl uživit rodinu. Poté se dostal na místo knihovníka v Městské knihovně v Praze. Na podzim roku 1963 se ale jeho rodinný život začal bortit. On sám nepředstavoval žádný ideál hlavy rodiny, moc peněz domů nenosil a rodina ho ani tolik nezajímala. Chtěl se věnovat poezii, chtěl psát povídky, rád se vídal s kamarády. Jeho manželku Olgu jeho bohémské a neperspektivní chování odehnalo k jinému muži, který představoval opak Hrabětova charakteru. Na počátku roku 1964 už byli manželé Hrabětovi rozvedeni. Jelikož to ale nebyla jednoduchá doba, museli spolu exmanželé stále bydlet, postupem času k nim přibyl ještě Olžin nový partner a jejich společné dítě. Pro všechny to byla velmi vyčerpávající

⁷⁶ ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010, 261 s., str. 91-178

⁷⁷ ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010, 261 s., str. 179-200

zkušenost. V této nelehké době se Hrabě najisto rozhodl, že bude básníkem a své pouzdro s klarinetem svázal černou stuhou a odložil pod stůl.⁷⁸

Poslední rok Hrabětova života se nesl ve jménu dvou nejzákladnějších věcí: Violy a Tváře. Bývalá vinárna Viola se změnila na divadlo poezie a hudby a scházelo se tam velké množství mladých lidí, hlavně příznivců jazzu a poezie. Mezi nejpobulárnější četení patřil výběr z děl amerických „beatníků“ Allena Ginsberga a Gregory Corsa. Viola byla projevem intelektuální snahy, která zachvátla československé spisovatele, komunisty i nekomunisty. Viola se stala Hrabětovým druhým domovem. Právě tady vzniklo označení, které Václava Hraběte provázelo už po zbytek života i po něm - „beatnik“. Ve Viole, kde i chvíli pracoval jako osvětlovač, také poprvé přednesl veřejnosti své verše. Všichni pamětníci, kteří do Violy chodili, se shodují, že způsob, kterým Hrabě recitoval své básně, byl výjimečný a hodně podobný jeho hraní na klarinet – zkrátka jazz Hraběte ovlivnil ve všech sférách jeho tvorby. Hrabě pak těžce nesl, když se do čela Violy dostal někdo jiný a jeho verše, jakkoliv obdivované, se do ní vrátily až po jeho smrti. V závěru Hrabětova života sehrál velkou roli i časopis pro mladou literaturu Tvář. Zde publikoval své básně a také zde figuroval jako reportér. Díky práci pro Tvář mohl napsat rozhovor s Allenem Ginsbergem, který byl v Praze na návštěvě.⁷⁹

Na jaře roku 1964 krátce pracoval jako vychovatel na internátu učňovské mládeže národního podniku Průmstav Praha a na podzim si konečně sehnal práci v oboru, který vystudoval. Pracoval jako zastupující učitel na základní škole v Košířích. Bývalá manželka Olga mu s pomocí svého druhého manžela pomohla sehnat nové bydlení v Praze. Tehdy nic nenavědčovalo tomu, že by trpěl nějakými sebevražednými sklony. Ovšem v noci na pátek 5. března 1965, zhruba ve 2 hodiny 35 minut, se stala ta osudná nešťastná nehoda. Hrabě přišel opilý domů a jelikož mu byla zima, zapálil si plynovou troubu a k ní ještě hořáky. Pak si lehl do postele a usnul. Jeden z hořáků ale zhasl a Václav Hrabě tak zemřel na otravu kysličníkem uhelnatým. Ačkoliv jeho smrt byla uzavřena jako nešťastná událost, spousta jeho přátel i známých se tehdy domnívala, že to Hrabě měl celé promyšlené. Přece jen k jeho bohémské povaze by sebevražda seděla. I dnes se mnozí domnívají, že se zabil sám. Jak to bylo doopravdy se asi už nedozvíme, každopádně Václav Hrabě žije dál ve svých básních a ve vzpomínkách svých přátel, kteří na něho pamatují, jako na milého, inteligentního a nesmírně nadaného umělce s jazzovou duší.⁸⁰

⁷⁸ ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010, 261 s., str. 201-214

⁷⁹ ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010, 261 s., str. 215-232

⁸⁰ ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010, 261 s., str. 233-247

3.2.1 Muzikant celým srdcem

Rudolf Matys napsal v nekrologu *Za Václavem Hrabětem*, který vyšel v časopise *Tvář*: „Opravdu nevím o nikom, kdo by žil džez jako Vašek Hrabě.“⁸¹ Ve sborníku *Taneční hudba a jazz 1966-7* najdeme o Hraběti hned několik zmínek. První patří jeho příteli Františku Vinantovi, který napsal, že „*znal jazz a po kapsách nosil básně, které se mu líbily. To, co pro jiné byla a je záležitost jedné módní vlny, znamenalo pro něj naléhavou nutnost.*“ V podobném duchu na něj zavzpomínala i básnička Inka Machulková: „*Měl k smrti rád jazzovou muziku, ale zrovna tak i české a moravské národní písničky, Waldu Matušku pro to, jak zpívá, i pro to, jaký skutečně je, a hrozně rád měl Saint James Infirmary Blues.*“⁸²

Samotné jazzové vnímání světa se do společnosti nejintenzivněji vrátilo v padesátých letech v USA. Stalo se to díky nastupující „beat generation“, jež jazz přijala za svou „poznávací značku“. Pro tuto generaci mladých lidí to ale nebyla dobová módní záležitost, nýbrž prostředek, jímž se jim nejlépe vyjadřovalo jejich „já“. V době, kdy se lidé dělili podle barvy pleti, náboženského vyznání, vzdělání nebo původu se stal jazz symbolem svobody. A samozřejmě to byla také příležitost, jak nabourat zaseté konvence tehdejší americké společnosti. Tato charakteristika amerického jazzu přímo navazuje na českého „beatníka“ Václava Hraběte. Jeho „já“ se s jazzem ztotožnilo natolik, že láska k tomu hudebnímu směru (a životnímu stylu, jenž ho provázel) byla k nalezení i v jeho básních, které neměly prvoplánově jazzový charakter, například v básni *Jeptiško malá*^{83, 84}.

Hrabě byl svou zálibou v jazzové hudbě proslulý. Potvrzují to i následující slova Bohuslava Hoffmanna, který ve své studii nazvané *Bluesový hrabě své generace* uvedl: „*Jazz (především blues) a Václav Hrabě jsou téměř synonyma. Nikdo z jeho generačních druhů, básníků zjevivších se na českém básnickém nebi v první polovině šedesátých let neměl v krvi tolik bacilů jazzu a blues jako on. Saxofon, klarinet, kontrabas a buben – to jsou erbovní hudební nástroje a poetické motivy k vyjádření této jeho nejniternější polohy.*“⁸⁵

O Hrabětově vztahu k hudbě a jazzu nejlépe vypovídá text, nalezený Bohuslavem Hoffmannem na rubu jednoho z Hrabětových rukopisů: „*Blues je projevem našeho století/ jako je horečka projevem nemoci.*“⁸⁶

⁸¹ MATYS, R. *Za Václavem Hrabětem*. *Tvář*, 1965, roč. 2, č. 4., str. 39

⁸² VINANT, F. a MACHULKOVÁ, I. In: *Taneční hudba a jazz: sborník statí a příspěvků k otázkám jazzu a moderní taneční hudby. 1966-1967*. Praha: Supraphon, 1967, str. 194

⁸³ HRABĚ, Václav. *Blues pro bláznivou holku*. Vyd. 1. Editor Miroslav Kovářik, Jan Miškovský, Jaromír Pelc. V Praze: Československý spisovatel, 1990, 257 s., str. 103

⁸⁴ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 24

⁸⁵ HOFFMANN, B. *Bluesový hrabě své generace*. In: *Iniciály*, 1991, roč. 2, č. 14/15, str. 22

⁸⁶ HOFFMANN, B. *Bluesový hrabě své generace*. In: *Iniciály*, 1991, roč. 2, č. 14/15, str. 24

3.2.2 Viola, Hrabětova láska

Řeč je samozřejmě o poetické vinárně/kavárně Viola, kde Hrabě ve své době hojně figuroval. Nejdříve tam pracoval jako osvětlovač a později se zúčastňoval recitačních večerů mladých autorů. Hrabě byl i pilným návštěvníkem večerů, v nichž probíhala scénická pásma. V té době byla sestavována z tvorby ruských, českých a amerických básníků. Mezi ně patřil například Lawrence Ferlinghetti, Gregory Corso, Kenneth Rexroth, Andrej Vozněsenski, Jiří Šotola, Václav Hons, Ivan Diviš a další. Sám Hrabě napsal o Viole reportáž do časopisu Tvář, která se jmenovala *Třicet a jedna noc aneb Zápisky z živého domu*.⁸⁷

Ale kde se v Praze v červenci roku 1963 tato netradiční vinárna vzala? Její předobraz bychom mohli hledat v USA, kde recitování poezie za doprovodu jazzové hudby, tzv. hudebně poetická představení, začala být v padesátých letech stejně populární v mnoha jazzových klubech v San Franciscu. Později, ve snaze z těchto setkání vytěžit co nejvíce, napadlo komerční manažery v New Yorku, přesunout tato představení i do zařízení spojených s konzumací jídla a pití. Tehdy se však tento nápad s velkým kasovním úspěchem nesetkal, protože beatnicky zaměření návštěvníci buď neoplývali penězi, anebo nechtěli zbytečně utrácet za konzumaci, jelikož přicházeli výhradně za kulturním zážitkem.⁸⁸

S nápadem, přivést k životu takový podnik v československých podmínkách, přišel recitátor, scénárista a režisér Jiří Ostermann. A jednu takovou vinárnu si vyhlédl, nesla název Viola. V jeho plánu, zrealizovat zde uměleckou „mekku“, přispěla náhoda.⁸⁹

Kamarád Václava Hraběte a zakladatel literárního časopisu *Divoké víno* Ludvík Hess o jeho vztahu k Viole napsal pár zmínek v *Divokém víně, antologii 1964-2007*: „*Vášek Hrabě pracoval jako inspicient nebo holka pro všechno v poetické kavárně Viola na Národní třídě. Díky jemu tam bylo k dostání i Divoké víno. Viola byla od svého založení středem pozornosti nás „mladých básníků“.* Obdivovali jsme divadlo poezie, které v ní založil herec a vynikající recitátor Jiří Ostermann. Sekundoval mu mladý bohnický psychiatr Jiří Martínek, jazzovými skladbami a improvizacemi doprovázel verše kontrabasista Luděk Hulan a jeho kvarteto. Ostermann recitoval především americké beatniky Ginsberga, Corsa a Ferlinghettiho. Do Violy samozřejmě přicházel během svého pobytu v Československu v roce 1965 i Allen Ginsberg.“⁹⁰

⁸⁷ HRABĚ, Václav. *Třicet a jedna noc aneb Zápisky z živého domu*. Tvář, 1964, roč. 1, č. 7, str. 22-24

⁸⁸ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 31

⁸⁹ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 31-32

⁹⁰ HESS, Ludvík. *Divoké víno 1964-2007: antologie*. V Praze: Sloart, 2007., str. 88-89

Není tedy pochyb o tom, že Viola byla útočištěm pro mnoho uměleckých duší a svou svobodomyšlnou atmosférou napájela literární fantazii mnoha návštěvníků, básníky včetně Václava Hraběte nevyjímaje.⁹¹

3.3 Tvorba Václava Hraběte

Život Václava Hraběte nebyl příliš dlouhý. Jako řada dalších umělců se nedožil pětadvaceti let a tudíž ani jeho tvorba není nijak obsáhlá. Ale přece jen tu po sobě zanechal několik děl, která stojí za zmínku.

Většina jeho básní se šířila opisy. Sám Hrabě se žádného knižního vydání svých básní nedočkal. To přišlo až po jeho smrti. V roce 1969 vyšel první výtisk Hrabětovy poezie nazvaný *Stop-time*.⁹² Nebyla to nijak rozsáhlá sbírka, nicméně reprezentovala atmosféru poloviny šedesátých let. O osm let později vyšel další výbor jeho poezie s názvem *Blues v modré a bílé*.⁹³ Roku 1981 se čtenáři znovu dočkali vydání jeho básní pod názvem *Korunovační blues*.⁹⁴ O něco později vyšel výbor jeho poezie *Černé nebe nad městem*⁹⁵, který byl vydán v Mnichově. V roce 1990 vyšla vůbec nejrozsáhlejší sbírka Hrabětovy poezie s názvem *Blues pro bláznivou holku*.⁹⁶ Jediné Hrabětovo prozaické dochované dílo, povídka *Horečka*⁹⁷, bylo vydáno v roce 1994. V roce 1999 došlo k druhému vydání *Horečky*⁹⁸ a v roce 2012 byla povídka vydána zatím naposledy.⁹⁹ Dalším vydáním Hrabětovy tvorby je sbírka *Blues*¹⁰⁰ z roku 1995, která doplňuje již vydané výběry. Zatím posledním vydáním Hrabětovy poezie je druhé vydání *Blues pro bláznivou holku*¹⁰¹ z roku 1999.

⁹¹ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 33

⁹² HRABĚ, Václav. *Stop-time*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1969. 65 s. Mladé cesty. Poezie; sv. 30.

⁹³ HRABĚ, Václav a PELC, Jaromír, ed. *Blues v modré a bílé*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1977. 89 s. Poesie; sv. 90.

⁹⁴ HRABĚ, Václav a ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Korunovační blues: pásmo z veršů Václava Hraběte*. 1. vyd. Praha: Dilia, 1981. 48 s.

⁹⁵ HRABĚ, Václav. *Černé nebe nad městem*. München: PmD – Poezie mimo domov. 1985, 70 s. Edice: nová řada poezie.

⁹⁶ HRABĚ, Václav et al. *Blues pro bláznivou holku*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990. 257 s. Klub přátel poezie. Výběrová řada.

⁹⁷ HRABĚ, Václav a DVORÁK, Joachim, ed. *Horečka*. 1. vyd. V Praze: Labyrint, 1994. 64 s.

⁹⁸ HRABĚ, Václav a DVORÁK, Joachim, ed. *Horečka*. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 67 s.

⁹⁹ HRABĚ, Václav. *Horečka*. 3. vyd. Praha: Labyrint, 2012. 76 s.

¹⁰⁰ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 1. vyd., 1. dotisk. Praha: Labyrint, 1995, ©1994. 142 s. Česká knihovna; sv. 3.

¹⁰¹ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s.

3.3.1 Motivy a tematika v díle Václava Hraběte

Jelikož mnozí pamětníci vzpomínají na Václava Hraběte jako na romantickou duši, motiv lásky v jeho dílech nemůže chybět. K jeho znázornění použiji Hrabětovu zřejmě nejslavnější báseň a to *Variaci na renesanční téma*¹⁰². V této básni lze najít vše, co činí motivy lásky typicky hrabětovskými. Blanka Kalenská-Křížová ve své knize předkládá několik interpretací veršů této básně: „V první řadě je to strach ze ztráty už nalezené lásky a nemožnost ovládat ji rozumem: „Láska je jako krásná loď/ která ztratila kapitána/ námořníkům se třesou ruce/ a bojí se co bude zrána“. Láska přináší zklamání a bolest z prozření: „Láska je bolest z probuzení/ a horké ruce hvězd/ které ti sypou oknem do vězení/ květiny ze svatebních cest“. Láska je základním citovým projevem lidské duše, vůči němuž je těžké se bránit: „Zavřete dveře na petlice!/ Zhasněte v domě všechny svíce/ a opevněte svoje těla/ vy/ kterým srdce zkameněla“. Láska má blízko ke smrti. Milovat znamená žít. Nemilovat zemřít: „Náš život/ hoří jako svíce/ a mrtví/ milovat nemohou“. Z těchto veršů je asi nejvíce patrný strach ze ztráty lásky. Motiv ztráty lásky spolu s kritikou společnosti můžeme najít také v básni bez názvu, začínající slovy *Pozdě k ránu když kokrhávají kohouti*.¹⁰³ Je to báseň o smrti mladé dívky a jejím pohřbu, který je ale jen zdánlivě tragický. Dívka totiž doopravdy nezemřela, jen vyměnila nemajetného hrdinu básně za lepší partii. Nad motivem lásky v díle Václava Hraběte se zamýšlel v *Novém obsahu* i Jaromír Pelc, který považuje lásku za těžiště a ústřední hodnotu filozofie Hrabětovy tvorby: „Jeho milostná lyrika se také jen výjimečně uzavírá do omezeného kruhu „čisté erotiky“, naopak má obvykle svůj druhý rozměr, protiindividualistické gesto palčivé potřeby nebo výraz dosažení plodné citové komunikace s druhým člověkem, vyjití ze sebe sama, odevzdání se. Láska osvobozuje a vyvádí z bludiště skepse.“¹⁰⁴ Zklamání z lásky se také jako ústřední téma objevuje v povídce *Horečka*.¹⁰⁵ Zklamání z lásky nalézáme například v závěrečné kapitole nazvané *Večer*, kde zjišťujeme, že láska byla jen horečka. V závěru kapitoly se také mladík „vyléčí“ – tím lékem je samozřejmě hudba: „Nevím, ale asi se budu učit na něco hrát... No, asi jo. Pozdě není. Nikdy snad není pozdě.“ (1999, str. 66) Motiv lásky tak typicky hrabětovsky opět navázal na motiv hudební. Jako by láska a hudba tvořily celek a byly dvěma stejnými částmi jedné přesýpacích hodin.¹⁰⁶

¹⁰² HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 12

¹⁰³ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 125

¹⁰⁴ PELC, Jaromír. *Nový obsah*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1977, str. 12

¹⁰⁵ HRABĚ, Václav a DVOŘÁK, Joachim, ed. *Horečka*. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 67 s.

¹⁰⁶ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 46

Protože Václav Hrabě musel povinně absolvovat vojenský výcvik, motiv **vojny** se zákonitě musel projevit i v jeho díle. Válečné motivy obecně patřily mezi klíčová témata, jimiž se zabývala básnická generace Václava Hraběte. Během vojny publikoval Hrabě své básně v časopisech *Zápisník*, *Obrana lidu* a *Československý voják*. Důvod byl prostý – za otištění básně dostávali vojáci „opušťák“, což byla velká motivace i pro Hraběte, který měl doma dívku. Samozřejmě byli vojáci ve své tvorbě limitováni, protože básně vycházející v těchto časopisech byly pod přísným dohledem. Ale Hrabě se od svého uměleckého plánu příliš nevychýlil, i v těchto básních je přítomna milostná tematika. Jako první byla publikována báseň *Kroky v noci*¹⁰⁷, kde ale milostné téma schází. Jak podotýká Blanka Kalenská-Křížová „*Kroky v noci navzdory tomu vykazují typické hrabětovské přírodní rekvizity, jež ožívají díky personifikaci. Najdeme mezi nimi hvězdu, která „vykřikne ze spaní“, zatímco „tma vlahá jako mléko se převaluje po střechách“ a „v kalužích po včerejším dešti se černé nebe kymácí“.* Báseň je stylizována jako nepřímé setkání bezejmenných vojáků a náhodného svědka jejich kroků: „*Třeba chtěl slyšet jak to zašplouchá/ až se slunce ráno vynoří/ z moře/ A místo toho uslyšel naše odřené nohy drkotat po asfaltu.*“¹⁰⁸ Milostné motivy můžeme najít například v básni *Sny*¹⁰⁹, jež byla publikována v *Obraně lidu*. Znovu se tu objevuje personifikace jako „*sníh lehá na zem*“ nebo „*drkotá noc u zelených vrat*“. A v poslední sloce můžeme nalézt notnou dávku patetismu („*jedno ráno budou všechny dívky na světě ve svátečních šatech čekat u kasáren*“), který byl pravděpodobně pro vojenský časopis nutný, protože jinak se mu Hrabě důrazně vyhýbal. Mezi jeho básněmi se občas objevuje téma války, která figuruje jako prostý chlad, který prýští do mírového světa lyrického hrdiny. Patrné je to například v básni *Půlnoční mše v dešti*¹¹⁰: „*Je noc a je tak pozdě, že i déšť usíná. / A mně se otevírá/ poslední vitrína./ Ohňostroj nad městem a vlaky, co se vrací,/ ženy zas mají muže a muži/ mají práci./ Každý z nich ví, jak krvavá je cesta ke svobodě.*“ V básni *Dragonáda*¹¹¹ se spojují motivy vojenské a válečné. Můžeme zde pozorovat několik motivů, jež byly pro Hrabětovu tvorbu také časté a to soucit s utlačovanými, touha po svobodě (a nemožnost tuto touhu naplnit) a touha po sociální spravedlnosti.

¹⁰⁷ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 84

¹⁰⁸ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 47

¹⁰⁹ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 141

¹¹⁰ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 128

¹¹¹ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 63

Dalším motivem, který figuruje v tvorbě Václava Hraběte je **město**. Hlavně tedy Praha, která zpočátku Hraběte nejvíce okouzila svým leskem – množstvím divadel, kin, restauračních zařízení a později i klubů, jež začaly hojně vznikat především v šedesátých letech a sám Hrabě se stal jejich pravidelným návštěvníkem. Jako studenta historie ho ale jistě pohltila i její starobylost. Lesk, ale i „bída“ velkoměsta se tak staly jedním z motivů v jeho tvorbě.¹¹² Například Bohuslav Hoffmann soudí o motivech města v Hrabětově poezii následující: „Hrabětovo město není městem Kolářovým nebo Kainarovým, městem, jež objevila pro českou poezii Skupina 42, ba ani ne městem básníků všedního dne, jejichž vliv je patrný v některých raných autorových textech. Hrabě neusiluje o zobrazení skutečného města, mnohotvárného života jeho obyvatel, jejich osudů. Básníkovo město je městem do jisté míry imaginárním, ponořeným do soumraku svítání či mlhy rozbřesku, byť je osvětleno opravdovými neony či pouličními lampami. Jeho město je labyrintem ulic, nádraží, nábřeží, biografů, hospod... Jím prochází „anonymním krokem flákače“ (Pár tónů) lyrický hrdina hledající onen dokonalý ideál. Hrabětovo město je prostorem „věčného hledání“ (Reduta blues) ideálu, stejně jako je jím svět jazzu, svět jam-session.“¹¹³ Výraznou rekvizitou v Hrabětových básních je i řeka Vltava. Například v *Krátké básni o Praze*¹¹⁴ je voda ve Vltavě symbolem věčnosti a pravděpodobně i marnosti investice do lidských citů. Stejně jako tok vody, ani lásku člověk nemůže ovlivnit: „Voda pod jezem/ zpcená s pěnou v ústech utíká pryč/ a vrací se/ zpátky/ jako zelené obilí když je vítr/ Voda se vrací/ vrací se hoře lásky hozené do světa jak bumerang“. Z předchozích řádků je jasné, že město a s ním i Praha, hrají v Hrabětově poezii významnou roli.¹¹⁵

Mezi další témata v Hrabětově díle můžeme řadit filozofické otázky **bytí a nebytí**, které lze zpozorovat například v básni *Citová výchova*¹¹⁶ či povídce *Horečka*¹¹⁷. Jindy se Hrabě zabývá určitou **cestou**. Ta je patrná například v básni *A na místě oltáře bude telefon*¹¹⁸ či *Stoptime*¹¹⁹. Dalším častým rysem jeho básní je **strach ze smrti**, který můžeme nalézt

¹¹² KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 55

¹¹³ HOFFMANN, B. *Vývojové souřadnice poezie Václava Hraběte*. Problematika jejího ohlasu. Česká literatura, 1994, roč. 42, č. 3, str. 267

¹¹⁴ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 14

¹¹⁵ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 56-57

¹¹⁶ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 57

¹¹⁷ HRABĚ, Václav a DVOŘÁK, Joachim, ed. *Horečka*. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 67 s.

¹¹⁸ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 39

¹¹⁹ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 146

v povídce *Horečka*¹²⁰ nebo básni *Prolog* či slavné *Variaci na renesanční téma*¹²¹. Je tedy zřejmé, že spektrum motivů a témat Hrabětovy tvorby je velice obsáhlé a jeho dílo je díky nim skutečně zajímavé a nadčasové.

3.3.2 Inspirační zdroje ve tvorbě Václava Hraběte

Václav Hrabě za svůj život jistě přečetl nespočet kvalitních děl, ostatně byl to náruživý čtenář. Někteří autoři ho oslovili méně, jiní více a někteří dokonce natolik, že se jejich tvorba promítla do jeho vlastních děl.

Jednou z velkých osobností české literatury, jejíž rukopis se Hraběti vepsal pod kůži, byl **Karel Hynek Mácha**. Blanka Kalenská-Křížová ve své knize popisuje Máchovu romantickou duši a připodobňuje ji k duši Václava Hraběte. Autorka polemizuje nad tím, jaký by asi Mácha byl, kdyby se narodil o sto let později. Pokládá si otázku, zda by se nestal právě „beatnikem“. V souvislosti s tím zmiňuje, že ve své době Máchův *Máj* provokoval soudobou měšťácky zaměřenou společnost i literární kritiku svojí nevlasteneckostí a nekonvenčností. Také Máchovo hledání vlastního já a inspirace pro tvorbu v osamění, na místech, kde se psala historie, by jistě bylo blízké „beat generation“, která usilovala o nalezení identity zejména pomocí východních filozofií. Hrabětova inspirace Máchovým dílem je patrná v několika společných nebo podobných motivech ve tvorbě obou zmíněných. Například Máchův rozpor mezi snem a skutečností je v poezii (i v próze) Václava Hraběte přítomen jako rozpor mezi touhou po ideálním světě, tedy po světě pravého bytí, a realitou, v níž je společností odsouzen žít. I role hlavního hrdiny je podobná, nicméně lyrický hrdina Václava Hraběte už nemá podobu vydědence – loupežníka či vraha, tak jako tomu je v Máchově *Máji*¹²², ale je stylizován do role odpadlíka ze socialistického měšťáckého světa. Také motiv lásky je u těchto básníků podobný, v Máchově tvorbě je láska popisována jako nenaplněná, tragická nebo věčně unikající. V tvorbě Václava Hraběte ve srovnání s Máchovou tragičností spíše převažuje podvědomý a všudypřítomný strach ze ztráty lásky. Dalším společným atributem nejen v jejich tvorbě, ale i v životě, byla „touha se toulat“. Obdiv k této Máchově zálibě ostatně vyjádřil sám Hrabě v reportáži *Cestou NE cestou*¹²³, kterou napsal pro *Tvář*. V dílech obou básníků se také

¹²⁰ HRABĚ, Václav a DVOŘÁK, Joachim, ed. *Horečka*. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 67 s.

¹²¹ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 8, 12

¹²² MÁCHA, Karel Hynek. *Máj*. V nakl. Fragment 1. vyd. Praha: Fragment, 61 s.

¹²³ HRABĚ, Václav. *Cestou NE cestou*. *Tvář*, 1964, roč. 1, č. 9/10, str. 75-79

často objevují metafory. Můžeme tedy říci, že Hrabětova přezdívka „Mácha v texaskách“ se zdá být oprávněná.¹²⁴

Václav Hrabě bývá motivicky spojován nejen s Karlem Hynkem Máchou, ale také s **Františkem Gellnerem**. Právě jemu věnoval báseň *Jam session s Františkem Gellnerem*¹²⁵, která je svou formou i obsahem nepochybnou poctou tomuto básníkovi. Jak píše Blanka Kalenská-Křížová „*Hraběte s Františkem Gellnerem pojila láska k poezii, přichylnost k nočnímu a nekonvenčnímu životu, touha po svobodě. A také niterná snaha provokovat ctihodnou měšťáckou společnost, která nebyla pouhou pózou, již se vyhraňují mladší generace od starších.*“¹²⁶ Irena Zítková ve své studii *Jam session s Františkem Gellnerem*¹²⁷ publikované v časopise *Orientace*, upozornila na celkovou spřízněnost tvorby obou básníků. Poukázala například na některé společné detaily, mezi něž patří proces citového strádání, pohrávání si s myšlenkou duchovního úniku či útěk do exotického exilu. Podle autorky jak u Gellnera tak u Hraběte kvantitativně převažují básně vyjadřující sexuální nebo milostný zájem: „*Nikdy nejde o naplněnou, šťastnou lásku, verše jsou vždy stavěny jako výraz nesplnitelného přání, touhy, do níž se mísí smutek.*“¹²⁸ Také Bohuslav Hoffmann soudí, že Hrabě vnímal Gellnerovu poezii jako inspirační zdroj. Z Gellnera pak podle něj přebral jeho masku cynika, „*ale ne proto, aby pod ní ukryl socialistické měšťáky a snoby...*“¹²⁹ Blanka Kalenská-Křížová pro Hraběte tedy navrhuje ještě jinou přezdívku, „Gellner z Violy“ a podle řádků výše nelze než souhlasit.¹³⁰

Vedle těchto dvou známých autorů se Václav Hrabě inspiroval i jedním méně známým, a to byl spisovatel **Jiří Šotola**. Často se zapomíná právě na to, že Šotola byl jedním z nejoblíbenějších Hrabětových autorů a jeho dílo ho velmi ovlivnilo. Jemu se například věnoval ve své závěrečné práci na vysoké škole, pojmenoval ji „*Lyrický hrdina v poezii Jiřího Šotoly*“. Hraběti se na Šotolovi líbila jeho nevyhraněnost, nemožnost ho kodifikovat a zařadit. Jeho dílo Hraběte oslovilo i v souvislosti s vyjádřením milostné lyriky, kterou Šotola nespojuje s palčivými životními otázkami jako jiní autoři. Hrabě ho obdivoval i proto, že Šotola dokázal vyhledávat nejpálčivější problémy a vyslovovat je s odvahou a přímostí. Ve své práci o

¹²⁴ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 36-40

¹²⁵ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 77

¹²⁶ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 41

¹²⁷ ZÍTKOVÁ, Irena. *Jam session s Františkem Gellnerem*. *Orientace*, 1970, roč. 5, č. 2

¹²⁸ ZÍTKOVÁ, Irena. *Jam session s Františkem Gellnerem*. *Orientace*, 1970, roč. 5, č. 2, str. 80

¹²⁹ HOFFMANN, B. *Bluesový hrabě své generace*. *Iniciály*, 1991, roč. 2, č. 14/15, str. 24

¹³⁰ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 43

Šotolovi Hrabě rozebírá jeho báseň *Kolumbus*¹³¹ a jakoby tak mimoděk formuloval svůj vlastní osobní i básnický postoj a program, když říká, že mládí je odvahy a odvahy je mládí.¹³²

Velkým impulsem v Hrabětově tvorbě byla jistě i díla představitelů „**beat generation**“. Ostatně ve *Viola* a podobných podnicích byly jejich básně recitovány poměrně často a tak je zřejmé, že Hrabě jejich tvorbu znal. Pokud bychom u Václava Hraběte hledali podobné motivy jako u děl „beatníků“, jistě bychom se pozastavili u *Kvílení*¹³³ Allena Ginsberga, jelikož tato litanická báseň je blízká Hrabětově básni *Prolog*¹³⁴. Zatímco Ginsberg v *Kvílení* vyjmenovává, koho viděl ve svém hrůzném věšteckém snu, Hrabě v *Prologu* jmenuje ty, kterým je báseň určena. Ginsberg pro svou metodu používá zájmeno „kteří“ a Hrabě zase využívá slova „pro“: „*Pro muže z Ukrajiny/ který prohlásil že války už nemusejí být/ Pro jednu bláznivou holku kvůli které jsem se naučil hrát džez/ toulat se po nocích nebýt spokojený nemít klid/ Pro betonáře Albertýna ...*“¹³⁵ Hrabětova „nejginsbergovatější“ báseň je ale jistě *Voda načichlá nikotinem*¹³⁶. Zdá se, jako by se v ní Hrabě chtěl *Kvílení* přiblížit jak obsahově, tak formálně (například používá protetické „v“, chybí rýmy, verš je nepravidelný, aj.).¹³⁷ Bohuslav Hoffmann se ohledně spojitosti Hraběte a Ginsberga domnívá, že je to: „*odpor vůči všemu, co člověka spoutává, otupuje a komercializuje, institucionalizuje, a zároveň víra v to, co jej osvobozuje*“.¹³⁸ Hrabětův obdiv ke Ginsbergovi je patrný i z rozhovoru, který s ním vedl při jeho návštěvě v Praze, a který byl uveřejněn v časopise *Divoké víno*: „*A potom přednášel jednu svoji báseň. Seděl jsem v první řadě a Allen mi několikrát pohlédl do očí. Zvykl jsem si dívat se do jeho očí. Později jsem viděl, jak mu po tváři stékají slzy. Mluvil velmi dlouho, protože to byla jeho nejlepší báseň a já jsem mu rozuměl každé slovo.*“¹³⁹

¹³¹ ŠOTOLA, Jiří. *Svět náš vezdejší: [verše z let 1955-1959]*. Vyd. 2., rozš. Praha: Československý spisovatel, 1965. 140 s. Malá edice poezie.

¹³² ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010, 261 s., str. 169-176

¹³³ GINSBERG, Allen. *Kvílení: [ze sbírky Prázdné zrcadlo]*. Praha: Plamen, 1990, 255 s., str. 31-49

¹³⁴ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 8

¹³⁵ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 9

¹³⁶ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 151

¹³⁷ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 60-63

¹³⁸ HOFFMANN, B. [autor statě]: *Václav Hrabě - český beatník 60. let* editor: Hasil, J., In: *Přednášky z XL. běhu LŠSS*. Praha: Univerzita Karlova, 1997

¹³⁹ HRABĚ, V.; HESS, L.; MACHÁLEK, M.: *Allen Ginsberg v Praze*. *Divoké víno*, 1965, roč. 2, č. 2, str. 17

3.4 Programové zařazení Václava Hraběte

Zařadit tohoto spisovatele k nějakému uměleckému proudu je těžké. On sám se jakémukoliv „škatulkování“ otevřeně bránil. Do roku 1989 byly v podstatě uskutečněny pouze dva významnější počiny literárních teoretiků konkretizovat dílo Václava Hraběte a zařadit ho do souvislostí dobových i generačních. Pokusil se o to Jaromír Pelc a Jan Lukeš. Pokus Jaromíra Pelce přiřadit Hraběte k socialisticko-proletářské poezii selhal. Pelc totiž vyzdvihl pozitivní ladění a vyznění části Hrabětovy poezie, a to na úkor ostatních textů. Zcela však pominul fakt, že tyto konkrétní básně vzhledem k jejich dataci, k níž lze dojít nejen po podrobnějším zkoumání, vznikaly na samém začátku jeho tvorby. Hrabětova poezie směřovala přesně opačně, tj. od mladického optimismu a silných gest adresovaných socialisticko-měšťácké společnosti k rozčarování, smutku osobního charakteru a vyjadřování existenciálních pocitů. S Pelcem a jeho statí *Předchůdce* z knihy *Nový obsah*¹⁴⁰, v níž autor nevidí společné rysy Hrabětovy tvorby s generací roku 1960, nesouhlasí Jiří Rambousek v *Nesoustavné rukověti české literatury*¹⁴¹. Na rozdíl od Pelce nepovažuje Hraběte jen za předchůdce další generační vlny básníků, mezi něž patřil Karel Sýs, Petr Skarlant, Michal Černík, Petr Cicimbuch a jiní autoři. Bohuslav Hoffmann ve své studii *Vývojové souřadnice poezie Václava Hraběte* píše: „Znovu jako by přebýval. Bez Hraběte však nemůže být obraz české poezie šedesátých let úplný. Hrabě byl básníkem ve své generaci nejen osobitým, ale i typickým.“¹⁴²

143

Josef Rauwolf se ve své studii *Beat po česku* v časopise Host vyjádřil k zařazení Hraběte mezi beatnickou generaci: „Když už byla řeč o Václavu Hraběti, jeho poezie bývá někdy označována za „beatnickou“, není to však přesné. Hrabě tak jistě, zvláště v posledních letech svého života žil, jeho inspirace však přece jenom ležela trochu jinde než v Kalifornii. Byl daleko více odkázán na tradici české poezie, a s beatniky měl společnou především lásku k jazzu. A také výrazné sympatie s obyčejnými lidmi.“¹⁴⁴

Do jakého směru Hrabě patřil nebo nepatřil, je tedy s přihlédnutím k výše uvedeným řádkům, velmi těžké určit. Jeho poezie a bohémský život ho řadí k básníkům „beat generation“. On sám jejich tvorbu obdivoval a některé jeho básně jsou básním autorů tohoto

¹⁴⁰ PELC, Jaromír. *Nový obsah*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1977

¹⁴¹ RAMBOUSEK, Jiří. *Nesoustavná rukověť české literatury*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2003, str. 531

¹⁴² HOFFMANN, B. *Vývojové souřadnice poezie Václava Hraběte*. Problematika jejího ohlasu. Česká literatura, 1994, roč. 42, č. 3, str. 265

¹⁴³ KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s., str. 20-21

¹⁴⁴ RAUVOLF, Josef. *Beat po česku*. Host, 2007, roč. XXIII, č. 5, s. 22-24

proudu skutečně podobné, ale za svého života se k nim řadit nechtěl. Široká společnost ho ale vnímá jako nejvýznamnějšího českého „beatníka“ a tím už asi navždy zůstane.

3.4.1 Ohlédnutí za ostatními českými „beatniky“

V českém literárním kontextu hovoříme jen o několika málo spisovatelích a spisovatelkách, jejichž tvorba se může přiřazovat k tvorbě americké „beat generation“. Vedle Václava Hraběte to byla například Inka Machulková a Vladimíra Čerepková. V rozhovoru Machulkové a Miroslava Balaštíka pro časopis *Host*¹⁴⁵ se tato, dnes už stará dáma, rozprávěla o její tehdejší představě „beatnictví“, o nezapomenutelných chvílích strávených ve Viole a odporu k režimu. Z tvorby Machulkové bych zmínila například sbírku básní *Kámen komediantů*¹⁴⁶ nebo *Probuzení hráči*¹⁴⁷. Jako příklad z díla Vladimíry Čerepkové bych uvedla sbírku básní *Ryba k rybě mluví*¹⁴⁸.

Jako další „beatnik“ bývá uváděn Milan Koch. Ten patřil do okruhu undergroundu, a zvláště v první fázi své tvorby na představitele americké „beat generation“ Allena Ginsberga výrazně navazoval. V žádném případě však nešlo o nějaké kopírování. Naopak, Koch si vzal z Ginsberga jeho litaničnost, kterou obohatil místními reáliemi komunistické diktatury. Z jeho veršů můžeme cítit silnou apelativnost, Kochovo *Chrčení za Kaliopénu*¹⁴⁹ se drží formy *Kvílení*¹⁵⁰, a stejně jako Ginsbergova klasika i ono je svébytnou a silnou výpovědí o životě jedné generace. V souvislosti s beat generation bývá zmiňován i tragicky zesnulý básník Ladislav Landa (v roce 1965 spáchal sebevraždu), je to však podobný případ jako Václav Hrabě. Opět zde přílišné vlivy beat generation nenajdeme — nepočítáme-li ovšem jeho život samotný.¹⁵¹

3.5 Zhudebnění díla Václava Hraběte

Václav Hrabě měl hudbu nesmírně rád. Hraní na různé hudební nástroje s jistotou ovlivnilo i jeho psaní, jež se v mnoha místech podobá právě písni. Bylo tedy otázkou času, kdy

¹⁴⁵ BALAŠTÍK, MIROSLAV. *Rozhovor s Inkou Machulkovou: Já, beatnička, jsem číslo jedna v Obci spisovatelů!* Host, 2007, roč. XXIII, č. 5, s. 6-11

¹⁴⁶ MACHULKOVÁ, Inka. *Kámen komediantů: Verše*. München: Poezie mimo Domov, 1979. 47 s.

¹⁴⁷ MACHULKOVÁ, Inka. *Probuzení hráči*. Vyd. 1. Praha: Dybbuk, 2010. 59 s. Poezie; sv. 27.

¹⁴⁸ ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Ryba k rybě mluví*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969. 57, s. Nová poezie.

¹⁴⁹ KOCH, Milan a MACHOVEC, Martin, ed. *Červená KarKULKA a jiné básně*. Praha: Vokno, 1992. 129 s. 13 x 18; sv. 2.

¹⁵⁰ GINSBERG, Allen. *Kvílení: [ze sbírky Prázdné zrcadlo]*. Praha: Plamen, 1990, 255 s.

¹⁵¹ RAUVOLF, Josef. *Beat po česku*. Host, 2007, roč. XXIII, č. 5, s. 22-24

se nějaký hudebník rozhodne pro zhudebnění Hrabětových básní. Pro československou a posléze českou hudební scénu Hraběte objevil na přelomu 70. a 80. let hudebník **Vladimír Mišík**. Ten na druhé album své kapely Etc... s názvem *Etc... 2* z roku 1980 použil právě verše z Hrabětových básní *Variace na renesanční téma, Ty II. a Jam Session*¹⁵². K Hrabětovým veršům se Mišík vrátil ještě několikrát, například na albu *Etc... 3*, kde zhudebnil báseň *Tma stéká do kaluží*¹⁵³ a také na albu *Umlkly stroje*, kde použil báseň *Kdybych už měl umřít*.¹⁵⁴

Hrabětových veršů také užil písničkář **Vladimír Veit** na svém albu *Jménem poezie*, kde se vyskytly básně *Děšť, Variace na renesanční téma, Jednou, Jam Session* a *Noční obraz*¹⁵⁵. Jeho další gramofonové album s názvem *Variace na renesanční téma* z roku 2004 je celé složené z Hrabětových básní.

Hrabětovy verše zhudebňovaly také české folkové a rockové skupiny, například *Bára & Matyáš, Bombus Terrestris, Vespol, Na šikmé ploše, Rauš, Kalma, TNT* a další. Inspirativně ovlivnily Hrabětovy texty také *Karla Kryla, Jana Buriana* a další.¹⁵⁶

3.6 Shrnutí tvorby Václava Hraběte

Díky této kapitole jsme se mohli dozvědět, jak se Václav Hrabě vyvíjel, jak se z nadšeného čtenáře stával nadšený hudebník a spisovatel, jehož život byl ale příliš krátký. Jakkoliv byla jeho tvorba přínosná či ne, jeho verše postupem let „zlidověly“. Lidé si je velmi oblíbili a zvláště v době komunistického režimu si Hrabětovy tvorby opravdu vážili a přisuzovali jí národní význam. Díky pozdějšímu zhudebnění jeho básní se o tohoto umělce zajímaly i mladší generace čtenářů a nebojím se říci, že Hrabětovo dílo má co nabídnout čtenářům i dnes. Zajímavé jistě je, že po Václavu Hraběti bylo pojmenováno gymnázium v Hořovicích, kde také jako mladý studoval, a že se každý sudý rok koná literární soutěž pojmenovaná právě po něm, kde mladí autoři mohou demonstrovat svá díla z oblasti prózy, poezie i publicistiky.

¹⁵² HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 12, 25, 76

¹⁵³ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 149

¹⁵⁴ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 38

¹⁵⁵ ¹⁵⁵ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 59, 12, 80, 76, 108

¹⁵⁶ ZAPLETAL, Petar. Český hudební slovník osob a institucí: Centrum hudební lexikografie. ÚSTAV HUDEBNÍ VĚDY FILOZOFICKÉ FAKULTY MASARYKOVY UNIVERZITY. *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. 2008 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.ceskyhudebnislovník.cz/>

4. Překlady děl z okruhu „beat generation“ v 60. letech 20. století

Šedesátá léta v Československu byla obdobím zarytého komunistického řádu, což jsem podrobněji vylíčila v předchozích kapitolách. S vydáváním knih to bylo podobné. Existovali autoři, kteří pro režim a republiku, nebyli ohrožením a byli tedy vydáváni přednostně. Vedle nich žili spisovatelé, jejichž názory se neslučovaly s názory KSČ a tudíž nebyli tolerováni jak oni samotní, tak samozřejmě i jejich knihy. Byla to doba nesvobodného projevu a s jistotou se projevila i v literárním světě.

4.1 Překlady děl amerických „beatníků“

Když se k nám do Československa v 60. letech začaly dostávat překlady děl z okruhu americké „beat generation“, vyvolalo to u československých občanů mírné rozpaky. Někteří lidé byli z „beatníků“ a z jejich nonkonformního nazírání na svět nadšení. Jiní jimi opovrhovali. Obě reakce byly částečně způsobené nedostatkem podobných děl v české literatuře. Bylo to zkrátka něco nového a bylo na čtenářích, jak tuto literaturu přijmou. Bohužel, díla některých až příliš „skandálních“ spisovatelů, jako byli Allen Ginsberg nebo William S. Burroughs, se k nám nedostala téměř vůbec. Tvorba ostatních „beatníků“ se k českému čtenáři dostávala hlavně díky literárním časopisům.

4.1.1 Jan Zábrana, „dvorní překladatel beatníků“

Absolutní většinu děl amerického beatnického hnutí v Československu překládal spisovatel a překladatel Jan Zábrana. Většina jeho překladů je užívána dodnes a jsou hodnoceny jako velmi kvalitní.

Jan Zábrana neměl jednoduché mládí. Jeho rodiče byli při vykonstruovaném procesu v padesátých letech odsouzeni k dlouholetým trestům. Po maturitě chtěl Zábrana studovat klasickou filologii na FF UK, ale z kádrových důvodů mu to nebylo umožněno. Jako náhradu si proto od podzimu 1950 zvolil Římskokatolickou cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Praze. Po čtyřech semestrech nuceně přešel na externí studium, ale i z něho byl v červenci 1952 vyškrtnut. Po otcově uvěznění přišel o veškerý rodinný majetek, byl vystěhován z domku v Humpolci a natrvalo se přemístil do Prahy. V letech 1952–1953 se učil zámečnickem ve vagonce Tatra-Smíchov, mezi lety 1953–1954 pracoval jako brusič v provozovnách družstva

Smalt v Radotíně a Holešovicích. Psal poezii a pokoušel se o prózu. Spolu s Josefem Jedličkou napsal divadelní hru *Marodiáda* (přijatou Emilem Františkem Burianem k nastudování, nakonec však odmítnutou), překládal a navazoval bohaté kontakty s nonkonformními výtvarníky a zejména se spisovateli a překladateli – mnozí z nich se stali jeho celoživotními přáteli. Zvláštního významu pro něho nabyla setkání s Bohumilem Hrabalem a návštěvy u Jiřího Koláře. K jeho nejbližším přátelům patřil také Josef Škvorecký. Koncem roku 1955 byl přijat za člena Kruhu překladatelů a začal se živit jako překladatel z povolání.¹⁵⁷

Své první články, překlady i vlastní verše uveřejňoval *Zábrana* ve školním časopise humpoleckého gymnázia *Výkvět*. Roku 1956 přispěl do rukopisného sborníku *Život je všude*, oficiálně pak začal publikovat od poloviny 50. let Jeho první recenze se objevila ve *Světové literatuře* roku 1956, vlastní verše v časopise *Host do domu* v roce 1957. Do konce 60. let postupně přispíval překlady, ale i verši do *Května*, *Hosta do domu*, *Repertoáru malé scény*, *Rudého práva*, *Světa sovětů*, *Čtení o Sovětském svazu*, *Plamene*, *Kultury*, *Kulturní tvorby*, *Literárních novin (Literárních listů, Listů)*, *Divadla*, *Sešitů pro mladou literaturu*, *My 68 a 69*, *Orientace*, *Zitřka* a zejména do literárního časopisu *Světová literatura*. V 70. letech a v první polovině 80. let časopisecky publikoval zcela sporadicky, a to výhradně překlady. Je autorem řady recenzí cizojazyčné, především americké literatury, edičních poznámek, komentářů, autorských portrétů, zvláště pak esejisticky pojatých doslovů či předmluv, ponejvíce psaných k vlastním překladům a výborům.¹⁵⁸

Během svého života se Jan Zábrana mohl prezentovat především jako překladatel. Překládal z moderní angloamerické a ruské literatury, a to jak poezii, tak prózu, zcela výjimečně pak i dramata (například hry Isaaka Babela). Nevyhýbal se však ani tvorbě detektivní (překládal díla Agathy Christie, Eda McBaina aj.). Z ruské literatury věnoval zvláštní pozornost dílům Sergeje Jesenina, Ivana Bunina a Isaaka Babela, z amerického písemnictví beatnické generaci, jejíž představitele – Lawrence Ferlinghettiho, Allena Ginsberga a Gregory Corsa – uvedl do českého literárního kontextu. Některé jeho významné překlady mohly vyjít až posmrtně, na počátku 90. let (například Boris Pasternak: *Doktor Živago*, Allen Ginsberg: *Kvílení*). Se Zábranovou překladatelskou prací je úzce spjata také činnost pořadatelská a komentátorsky interpretační. Obsáhlý posmrtný výbor z doslovů a předmluv *Potkat básníka*¹⁵⁹ představil Zábranu jako esejistu, který dokázal poutavým způsobem sloučit do výstižného portrétu životopisná a historická fakta i výklad uměleckých

¹⁵⁷ *Slovník české literatury po roce 1945: Jan Zábrana* [online]. 2006 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>

¹⁵⁸ *Slovník české literatury po roce 1945: Jan Zábrana* [online]. 2006 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>

¹⁵⁹ ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka: eseje a úvahy*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1989.

kvalit a smyslu autorovy tvorby. Významnou součástí Zábranovy tvorby jsou deníkové záznamy, vedené od gymnazijního období a zprostředkované na počátku 90. let ve výboru nazvaném *Celý život*¹⁶⁰. Navzdory jejich útržkovitosti a obsahové rozmanitosti z nich vyvstává poměrně ucelený obraz Zábrany jako člověka, stojícího ve vnitřní opozici vůči komunistickému režimu, člověka hluboké hořkosti z věcí soukromých i obecných, zároveň však pevných stanovisek estetických, morálních a politických.¹⁶¹

4.1.2 Tvorba „beat generation“ v československých literárních časopisech

Jak jsem již předeslala výše, díla amerických „beatníků“ se v Československu nejdříve objevovala v dobových literárních časopisech, pro něž je překládal právě Jan Zábrana. Díky kompletnímu shrnutí Zábranových překladů z okruhu „beat generation“ v knize *Potkat básníka*¹⁶², jež připravila Jana Valentová, lze do této problematiky nahlédnout detailněji.

Jednou z prvních zmínek o beatnickém hnutí byla recenze I. Hájka *Americká bohéma*¹⁶³, uveřejněná v časopise *Světová literatura* v roce 1959. Spolu s recenzí se v časopise objevily i ukázky z básnické sbírky Allena Ginsberga *Kvílení*, z románu Jacka Kerouaca *Na cestě* a z *Trubky* J. C. Holmese. O překlad se zasloužili L. Dorůžka, I. Hájek, Z. Kirschner a J. Zábrana. V roce 1960 vyšel opět ve *Světové literatuře* výbor básní Lawrence Ferlinghettiho *Lunapark myslí*¹⁶⁴. Téhož roku vyšla Ferlinghettiho báseň *Experimentální popis večere dávané u příležitosti obžaloby presidenta Eisenhowera*¹⁶⁵, také ve *Světové literatuře*.

Následující rok 1961 vyšla v časopise *Kultura* báseň Gregory Corsa *Rodný dům po letech*¹⁶⁶. Od Gregoryho Corsa je téhož roku vydán výbor básní *Armáda*¹⁶⁷ v časopise *Světová literatura*. Roku 1961 byla v *Kultuře* také publikována báseň Jacka Kerouaca *Chór*¹⁶⁸.

O dva roky později, v roce 1963 se ve *Světové literatuře* objevila hříčka Gregoryho Corsa *Na rohu*¹⁶⁹, jeho stať *Poznámky ke knize „Kvílení a jiné básně“*¹⁷⁰ a také výbor básní *Kadiš a*

¹⁶⁰ ZÁBRANA, Jan. *Celý život*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1992-, v. 1-2.

¹⁶¹ *Slovník české literatury po roce 1945: Jan Zábrana* [online]. 2006 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>

¹⁶² ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka: eseje a úvahy*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1989, str. 436-480

¹⁶³ HÁJEK, I. Americká bohéma. *Světová literatura* 4. 1959, č. 6, str. 207-230.

¹⁶⁴ FERLINGHETTI, Lawrence. Lunapark myslí. *Světová literatura* 5. 1960, č. 4, str. 1-18

¹⁶⁵ FERLINGHETTI, Lawrence. Experimentální popis večere dávané u příležitosti obžaloby presidenta Eisenhowera. *Světová literatura* 5. 1960, č. 4, str. 233-237

¹⁶⁶ CORSO, Gregory. Rodný dům po letech. *Kultura* 1961 5. 1961, č. 5, str. 8

¹⁶⁷ CORSO, Gregory. Armáda. *Světová literatura* 6. 1961, č. 6, str. 78-90

¹⁶⁸ KEROUAC, Jack. Chór. *Kultura* 1961 5. 1961, č. 5, str. 8

¹⁶⁹ CORSO, Gregory. Na rohu. *Světová literatura* 8. 1963, č. 1, str. 247-256

¹⁷⁰ CORSO, Gregory. Poznámky ke knize „Kvílení a jiné básně“. *Světová literatura* 8. 1963, č. 6, str. 81-82

jiné básně¹⁷¹ od Allena Ginsberga. V tomto periodiku také vyšel výbor básní nepříliš známého beatnického básníka jménem Le Roi Jones s názvem *Zastávka na noc*¹⁷².

V roce 1964 se v českém kontextu, v časopise *Světová literatura* objevila i ženská zástupkyně „beat generation“, Diane di Prima se svým výběrem básní *Konverzace*¹⁷³. Ve stejném roce se v časopise *Kulturní tvorba* vyskytly básně Gregory Corsa s názvem *Kdy se Arnold naposled zahřál*¹⁷⁴.

Rok 1965 byl pro americkou literaturu v československých časopisech velmi plodný. Konečně se ve *Světové literatuře* objevil Kenneth Rexroth se svým výběrem básní *Ta světla na nebi jsou hvězdy*¹⁷⁵, dále opět publikoval Lawrence Ferlinghetti v časopise *Kulturní tvorba*¹⁷⁶ a ke slovu se dostal také Allen Ginsberg se svými básněmi *Labutí jezero*¹⁷⁷ v *Literárních novinách* a s básní *Lindsaymu*¹⁷⁸ v *Květech*. Ginsbergova báseň *Labutí jezero*¹⁷⁹ se také vyskytla v časopise *Mladá fronta*. Časopis *Literární noviny* hostil prózu Lawrence Ferlinghettiho *Kde je Vietnam?*¹⁸⁰ a ve *Světové literatuře* vyšla studie Le Roie Jonese *Mýtus o černošské literatuře*¹⁸¹.

Následujícího roku vyšel ve *Světové literatuře* výbor básní Allena Ginsberga *Opravdu lev*¹⁸², také byla publikována báseň Lawrence Ferlinghettiho *A Arabové dávali pekelné otázky...*¹⁸³, a to v časopise *Host do domu*, kde byla vytištěna i báseň Gregory Corsa *Přípitek*¹⁸⁴. Le Roi Jones publikoval v témže časopise svou báseň *Dopis E. Franklinu Frazierovi*¹⁸⁵.

Další časopisecké příspěvky amerických básníků z okruhu „beat generation“ byly zaznamenány v roce 1968, kdy vyšla báseň *Manželské blues*¹⁸⁶ od Kennetha Rexrotha v časopise *Repertoár malé scény*. Lawrenci Ferlinghettimu také vyšla báseň *Co já vím*¹⁸⁷ v časopise *Magazín Co vás zajímá*.

¹⁷¹ GINSBERG, Allen. Kadiš a jiné básně. *Světová literatura* 8. 1963, č. 6, str. 61-80

¹⁷² JONES, Le Roi. Zastávka na noc. *Světová literatura* 8. 1963, č. 1, str. 1-19

¹⁷³ DI PRIMA, Diane. Konverzace. *Světová literatura* 9. 1964, č. 1, str. 30-44

¹⁷⁴ CORSO, Gregory. Kdy se Arnold naposled zahřál. *Kulturní tvorba* 2. 1964, č. 31, str. 9

¹⁷⁵ REXROTH, Kenneth. Ta světla na nebi jsou hvězdy. *Světová literatura* 10. 1965, č. 1, str. 132-145

¹⁷⁶ FERLINGHETTI, Lawrence. Muž, který odjel. *Kulturní tvorba* 3. 1965, č. 1, str. 9

¹⁷⁷ GINSBERG, Allen. Labutí jezero. *Literární noviny* 14. 1965, č. 12, str. 8

¹⁷⁸ GINSBERG, Allen. Lindsaymu. *Květy* 15. 1965, č. 12, str. 22

¹⁷⁹ GINSBERG, Allen. Labutí jezero. *Mladá fronta* 16. 1965, str. 5

¹⁸⁰ FERLINGHETTI, Lawrence. Kde je Vietnam? *Literární noviny* 14. 1965, č. 37, str. 16

¹⁸¹ JONES, Le Roi. Mýtus o černošské literatuře. *Světová literatura* 10. 1965, č. 1, str. 234-239

¹⁸² GINSBERG, Allen. Opravdu lev. *Světová literatura, ročenka za léta 1956-1965*. 1966, str. 206-209

¹⁸³ FERLINGHETTI, Lawrence. A Arabové dávali pekelné otázky... *Host do domu* 13. 1966, č. 2, str. 20

¹⁸⁴ CORSO, Gregory. Přípitek. *Host do domu* 13. 1966, č. 2, str. 19

¹⁸⁵ JONES, Le Roi. Dopis E. Franklinu Frazierovi. *Host do domu* 13. 1966, č. 2, str. 17

¹⁸⁶ REXROTH, Kenneth. Manželské blues. *Repertoár malé scény* 6. 1968, č. 1, str. 11

¹⁸⁷ FERLINGHETTI, Lawrence. Co já vím. *Magazín Co vás zajímá*. 1968, č. 2, str. 28-29

V následujícím roce 1969 vyšla například stať Lawrence Ferlinghettiho *Pound ve Spoletu*¹⁸⁸ v časopise *Světová literatura*. V témže časopise publikoval Allen Ginsberg svou *Báseň raketa*¹⁸⁹. V roce 1969 také vyšlo Ginsbergovo *Kvílení*¹⁹⁰, a to v časopise *Sešity*, kde posléze vyšel i rozbor *Kvílení pro Carla Solomona*¹⁹¹ od Williama Carlose Williamse. Ginsbergem se zabýval i Michael Reck, který napsal stať *Rozhovory Ezry Pounda s Allenem Ginsbergem*¹⁹², jež byla publikována v časopise *Světová literatura*.

V dalších letech nebyla intenzita publikování děl amerických „beatníků“ v literárních časopisech tak častá. Dalšího časopiseckého vydání se dočkal Lawrence Ferlinghetti až v roce 1984 s výběrem básní *Ztracení rodiče – Odcizení*¹⁹³ v časopise *Tvorba*.

4.1.3 Tvorba „beat generation“ v knižně vydaných publikacích

Vedle uveřejňování děl z okruhu „beat generation“ v dobových literárních časopisech, se s tvorbou amerických „beatníků“ českoslovenští čtenáři mohli seznámit díky knižně vydaným sborníkům, antologiím a jinak vydaným publikacím, obsahujících básnickou i prozaickou tvorbu beatnického hnutí. O překlad se opět zasloužil především Jan Zábrana a v následujícím výčtu děl budu čerpat z jeho knihy *Potkat básníka*, kde jsou sepsána všechna vydaná díla, týkající se právě „beat generation“.

Jako prvního knižního vydání se v roce 1962 dočkala sbírka básní nazvaná *Lunapark v hlavě*¹⁹⁴ od Lawrence Ferlinghettiho. Jako další byla v roce 1964 vydána sbírka básní *Mokrě moře*¹⁹⁵, od Gregory Corsa. Druhé vydání se uskutečnilo roku 1988. V roce 1964 také vyšla sbírka básní Lawrence Ferlinghettiho *Startuji ze San Francisca*¹⁹⁶.

V roce 1966 vyšel sborník *Jazzová inspirace*¹⁹⁷, na kterém se podíleli autoři jako L. Dorůžka, J. Hauková, J. Kolář, S. Mareš, J. Škvorecký či J. Valja. Sborník obsahoval některé básně autorů „beat generation“, například básně *Leadbelly dává autogram* či *Odkaz* od Le Roie Jonese nebo *Růžové brýle* od Kennetha Rexrotha. O překlad se postaral Jan Zábrana.

¹⁸⁸ FERLINGHETTI, Lawrence. Pound ve Spoletu. *Světová literatura* 14. 1969, č. 1, str. 195

¹⁸⁹ GINSBERG, Allen. Báseň raketa. *Světová literatura* 14. 1969, č. 5-6, str. 140-149

¹⁹⁰ GINSBERG, Allen. Kvílení. *Sešity* 4. 1969, č. 30, str. 9-13

¹⁹¹ WILLIAMS, William Carlos. Kvílení pro Carla Solomona. *Sešity* 4. 1969, č. 30, str. 9-13

¹⁹² RECK, Michael. Rozhovory Ezry Pounda s Allenem Ginsbergem. *Světová literatura* 14. 1969, č. 1, str. 196-203

¹⁹³ FERLINGHETTI, Lawrence. Ztracení rodiče – Odcizení. *Tvorba*. 1984, č. 7, str. 8

¹⁹⁴ FERLINGHETTI, Lawrence. *Lunapark v hlavě*. Praha: SNKLU 1962, 134 s.

¹⁹⁵ CORSO, Gregory. *Mokrě moře: výběr básní*. Překlad Jan Zábrana. Praha: SNKLU 1964, 142 s., 2. vyd.: Praha: Odeon 1988, 164 s.

¹⁹⁶ FERLINGHETTI, Lawrence. *Startuji ze San Francisca*. Praha: MF 1964, 92 s.

¹⁹⁷ DORŮŽKA, Lubomír, ed. a ŠKVORECKÝ, Josef, ed. *Jazzová inspirace: [sborník]*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1966. 159 s.

V roce 1967 vyšla antologie *Obeznámeni s nocí*¹⁹⁸, na jejímž vzniku se podílel Jan Zábrana spolu se Stanislavem Marešem. Antologie obsahuje díla v té době nových mladých amerických básníků, ne málo z nich se může řadit k beatnickému hnutí. Výbor se skládá mimo jiné například z básní Johna Ashberyho, Gregory Corsa či Roberta Lowella. Dalším výběrem poezie týkající se okruhu „beat generation“ je kniha *Postavit vejce po Kolumbovi*¹⁹⁹. Výbor sestavilo velmi mnoho umělců, například Kamil Bednář, Jiřina Hauková či Zdeněk Lorenc. Jan Zábrana zde opět figuroval jako překladatel básní Gregory Corsa, Diane Di Primy a Lawrence Ferlinghettiho. Mimo tvorby amerických „beatníků“ se zde nacházejí básně autorů z mnoha různých zemí, například ze Španělska či z Brazílie. V roce 1967 vyšel ještě jeden výbor, ve kterém najdeme stopy beatnického hnutí a to *Sto moderních básníků*²⁰⁰. Tato antologie obsahuje stejně jako předchozí výbor poezii z mnoha koutů světa.

V následujícím roce 1968 vyšel výbor milostné poezie s názvem *Sto tváří lásky*²⁰¹. Byla to antologie plná milostná poezie od orientálního a antického starověku až po současnost, jejíž součástí byly i básně Allena Ginsberga, Kennetha Rexrotha či Diane Di Primy.

Roku 1970 vyšla kniha s názvem *Jak se dělá báseň*²⁰². Tento sborník uspořádal Jan Zábrana, jež vybral šest světových (i jednoho českého) básníků a na příkladech jejich statí a básní ukázal, jak se má stvořit správná báseň. Zábrana z okruhu kolem „beat generation“ vybral báseň *Kvílení* od Allena Ginsberga.

V roce 1984 vyšla kniha od Lawrence Ferlinghettiho s názvem *Čtu báseň, která nekončí*²⁰³, jež je výběrem poezie tohoto autora.

V roce 1985 vyšel výbor poezie černošských spisovatelů, jež obsahuje i jejich medailonky. Je známý pod názvem *Masky a tváře černé Ameriky*²⁰⁴. Jan Zábrana do tohoto výboru poezie přeložil například básně od Le Roie Jonese *Baraka* či *Amiri*.

Vedle knih básníků a prozaiků z hnutí „beat generation“ se o jejich umění mohl čtenář dozvědět i z předmluv či doslovů překladatele Jana Zábrany, jež tyto statě uveřejňoval spolu

¹⁹⁸ ZÁBRANA, Jan, ed. a MAREŠ, Stanislav, ed. *Obeznámeni s nocí: Noví američtí básníci*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1967. 256 s. Klub přátel poezie. Výběrová řada; Sv. 46.

¹⁹⁹ BROUSEK, Antonín a HIRŠAL, Josef, ed. *Postavit vejce po Kolumbovi: (poezie 20. století z celého světa)*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1967. 155 s.

²⁰⁰ KROUPA, Adolf, ed. *Sto moderních básníků*. Praha: Československý spisovatel, 1967. 299 s., s. obr. příl. Klub přátel poezie. Výběrová řada; sv. 49.

²⁰¹ SVITÁK, Ivan, ed. *Sto tváří lásky: Antologie milostné lyriky čtyř tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1968. 385, s.

²⁰² ZÁBRANA, Jan, ed. *Jak se dělá báseň*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1970. 129 s. Klub přátel poezie.

²⁰³ FERLINGHETTI, Lawrence a ZÁBRANA, Jan, ed. *Čtu báseň která nekončí: výbor z poezie*. 1. vyd. V Praze: Československý spisovatel, 1984. 270 s. Klub přátel poezie. Zlatý fond poezie; roč. 24, sv. 2.

²⁰⁴ JAŘAB, Josef, ed. *Masky a tváře černé Ameriky*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1985. 335 s. Odeon.

s díly „beatníků“ nebo spolu s díly týkající se jejich děl a životů. Jeden takový doslov napsal ke knize Lawrence Ferlinghettiho *Lunapark v hlavě*²⁰⁵.

V roce 1963 také napsal článek *Allen Ginsberg: O životě a díle*²⁰⁶ do časopisu *Světová literatura*, jež se týkala Allena Ginsberga a jeho básní.

Jeho další doslov *Fakta, poznámky a citáty o poezii Gregory Corsa*²⁰⁷ si čtenáři mohli přečíst v knize *Mokré moře*. Jako překladatel si Zábřana dovolil uveřejnit svou *překladatelskou poznámku*²⁰⁸ k dílu Lawrence Ferlinghettiho *Startuji ze San Francisca*.

V roce 1969 napsal Zábřana článek *Případ beatnici*²⁰⁹ pro časopis *Světová literatura*. Ve stejném roce napsal článek *Úvodem ke Ginsbergovu Kvílení*²¹⁰ pro časopis *Sešity*.

Zábřana v roce 1970 také napsal *doslov*²¹¹ ke knize *Jak se dělá báseň*.

Roku 1984 napsal Jan Zábřana doslov *Potkat básníka*²¹² ke knize *Čtu báseň, která nekončí* od Lawrence Ferlinghettiho. Na závěr této knihy zařadil Zábřana i faktografické pásmo.

V roce 1989 se v knize samotného Jana Zábřany *Potkat básníka*²¹³ kromě shrnutí jeho překladů, ze kterého jsem pro tuto práci čerpala, objevuje i část nazvaná *Fakta, poznámky a citáty o poezii Gregory Corsa*, kde překladatel shrnuje otištění Corsových děl v českých literárních časopisech a říká, že jeho poezie vzbudila značný zájem mezi čtenáři. Zábřana se též zmiňuje o Corsově poetice, ve které vidí mimo jiné recesi jako jeden z hlavních rysů. Dále tato stať pojednává o Corsově komplikovanému vztahu k tradici, jež ukazuje na příkladech jeho básní. Zábřana také uvažuje o rozdílu mezi Corsem a Rimbaudem, ke kterému byl mnohdy přirovnáván, a spatřuje ho ve snaze ne/uspět.

V pozdějších letech vycházelo mnoho dalších děl z okruhu americké „beat generation“, ovšem pro mou bakalářskou práci byly stěžejní právě první překlady a první vydání beatnické tvorby v Československu, kde byl tento proud novým osvěžením stálého literárního prostředí.

²⁰⁵ ZÁBRANA, Jan. *Jen mrtví se neangažují*. Doslov. In: FERLINGHETTI, Lawrence. *Lunapark v hlavě*. Praha: SNKLU 1962, 134 s., str. 117-127

²⁰⁶ ZÁBRANA, Jan. *Allen Ginsberg: O životě a díle*. Článek. In: GINSBERG, Allen. *Kadiš a jiné básně*. *Světová literatura* 8. 1963, č. 6, str. 56-60

²⁰⁷ ZÁBRANA, Jan. *Fakta, poznámky a citáty o poezii Gregory Corsa*. Doslov. In: CORSO, Gregory. *Mokré moře: výběr básní*. Překlad Jan Zábřana. Praha: SNKLU 1964, 142 s., 2. vyd.: Praha: Odeon 1988, 164 s., str. 129-139

²⁰⁸ ZÁBRANA, Jan. *Překladatelská poznámka*. In: FERLINGHETTI, Lawrence. *Startuji ze San Francisca*. Praha: MF 1964, 92 s., str. 83-87

²⁰⁹ ZÁBRANA, Jan. *Případ beatnici*. Článek. In: *Světová literatura* 14. 1969, č. 5-6, str. 114-116

²¹⁰ ZÁBRANA, Jan. *Úvodem ke Ginsbergovu Kvílení*. Článek. In: GINSBERG, Allen. *Kvílení*. *Sešity* 4. 1969, č. 30, str. 7

²¹¹ ZÁBRANA, Jan. *Doslov*. In: ZÁBRANA, Jan, ed. *Jak se dělá báseň*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1970. 129 s. Klub přátel poezie, str. 123-130

²¹² ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka*. Doslov. In: FERLINGHETTI, Lawrence a ZÁBRANA, Jan, ed. *Čtu báseň která nekončí: výběr z poezie*. 1. vyd. V Praze: Československý spisovatel, 1984. 270 s. Klub přátel poezie. Zlatý fond poezie; roč. 24, sv. 2., str. 217-236

²¹³ ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka: eseje a úvahy*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1989, str. 180-190

4.2 Dílo Václava Hraběte v literárních časopisech a v knižních vydáních

Jak jsem již poznamenala v kapitole věnované Václavu Hraběti, jeho básně byly nejdříve tištěny v literárních časopisech. Knižního vydání se sám básník bohužel nedočkal, všechna vyšla až po jeho smrti. V této části práce bych se ještě naposledy ráda pozastavila nad tím, kde Hrabě své básně publikoval a čeho tím chtěl docílit.

Debutoval v časopise *Univerzita Karlova* a při vojenském výcviku také psal do vojenských periodik *Zápasník*, *Obrana lidu* nebo *Československý voják*. Do těchto vojenských časopisů Hrabě psal, jak jsem již předeslala v předchozí kapitole, převážně kvůli „opuštěnému“ jež byl dáván jako odměna za vytvoření a otisknutí básně. K básním tohoto typu patřily například *Vojenská suita*, *Dragonáda* či *Dnes je to rok*²¹⁴. K časopisům, do nichž Hrabě přispíval svými básněmi, patřil i časopis *Tvář* a *Divoké víno*. Pro *Tvář* později psal také reportáže (mimo jiné reportáž o Viole) a pro *Divoké víno* například vznikl rozhovor s Allenem Ginsbergem.

O knižním vydání Hrabětova díla jsem podrobně informovala v jedné z předchozích kapitol a zabývat se budu tedy už jen zmínkami o Hrabětově tvorbě či jeho životě v jiných knižně vydaných dílech. Jedním z nich je samozřejmě *Antologie Divoké víno 1964-2007*²¹⁵, kde je kromě několika informací o Hraběti samotném, uveřejněna i báseň *Blues na památku Vladimíra Majakovského*²¹⁶. Další statí pojednávající o Václavu Hraběti je například vzpomínková část Inky Machulkové ve sborníku *Taneční hudba a jazz 1966-67*²¹⁷. Další zmínku o Hraběti můžeme naleznout i v *Nevyjasněných úmrtích*²¹⁸ Jiřího Hlinky.

V literárních časopisech byl Hrabě po své smrti také často tematizován a zmiňován, ukázkou toho je například nekrolog Rudolfa Matyse, nazvaný *Za Václavem Hrabětem*²¹⁹, jež vyšel v roce 1965 v časopise *Tvář*. O deset let později vyšel podobný článek se stejným názvem, tentokrát od Stanislava Hoška²²⁰ v časopise *Tvorba*. Mezi časopisecké přispěvovatele o Václavu Hraběti patřil také Bohuslav Hoffmann se svými články *Bluesový hrabě své generace*²²¹ či *Vývojové souřadnice v poezii Václava Hraběte*²²².

²¹⁴ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 156, 63, 62

²¹⁵ HESS, Ludvík. *Divoké víno 1964-2007: antologie*. V Praze: Sloart, 2007., str. 87-91

²¹⁶ HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999. 172 s., str. 20

²¹⁷ VINANT, F. a MACHULKOVÁ, I. In: *Taneční hudba a jazz: sborník statí a příspěvků k otázkám jazzu a moderní taneční hudby. 1966-1967*. Praha: Supraphon, 1967, str. 194

²¹⁸ HLINKA, Jiří. *Nevyjasněná úmrtí*. Vyd. 1. Praha: World Circle Foundation, 1999-2000, str. 27

²¹⁹ MATYS, R. *Za Václavem Hrabětem*. *Tvář*, 1965, roč. 2, č. 4., str. 39

²²⁰ HOŠEK, Stanislav. *Za Václavem Hrabětem*. *Tvorba*, 1975, roč. 51, č. 15, str. 13

²²¹ HOFFMANN, B. *Bluesový hrabě své generace*. *Iniciály*, 1991, roč. 2, č. 14/15, str. 22

²²² HOFFMANN, B. *Vývojové souřadnice poezie Václava Hraběte*. *Problematika jejího ohlasu*. Česká literatura, 1994, roč. 42, č. 3, str. 267

4.3 Vydávání děl amerických „beatníků“ a reflexe tohoto jevu v Československu

Z výše uvedených informací je patrné, že tvorba autorů z okruhu „beat generation“ nebyla v Československu příliš protlačovaná, ale to málo z vydaných básní a próz stačilo, aby si dobový československý čtenář k tomuto hnutí vytvořil vztah. Záliba v takovéto poezii byla nejpatrněji vidět a slyšet v poetických kavárnách při recitačních večerech nebo improvizovaných představeních mladých zapálených čtenářů a umělců. Literární časopisy tedy fungovaly jako takový spoj mezi autorem a koncovým posluchačem, protože právě díky umělecky založeným periodikám docházelo k onomu recitování a čtení děl nejen z okruhu „beat generation“.

Stejně jako dnes, i tehdy v šedesátých letech se tato ojedinělá poezie setkala s pozitivními ohlasy i se zatracováním. Málomocný čtenář byl schopný tuto neortodoxní tvorbu přijmout bez předsudků a ještě si ji zamilovat, nicméně i takoví lidé byli. Mezi ně s jistotou patřil i Václav Hrabě, který se účastnil oněch recitačních představení a díla Allena Ginsberga nebo Gregory Corsa mu byla potěšením i literární inspirací.

Závěr

Má bakalářská práce se měla věnovat českému spisovateli Václavu Hraběti, jakožto nejvýznamnějšímu českému „beatnikovi“ a jeho postavení v kontextu amerického proudu „beat generation“. Práce též měla obsahovat část pojedávající o překladech a vydávání děl právě amerických spisovatelů v dobovém Československu. Domnívám se, že jsem se tohoto úkolu zhostila svědomitě a podrobně sepsala všechny důležité informace, týkající se této problematiky.

V první kapitole jsem se zaměřila na historicko-kulturní situaci v USA i v Československu. Podle mého názoru byla tato úvodní kapitola nutná, aby i nezavěšený čtenář věděl, jakého období se má práce týkat a co od ní může očekávat. Nastínila jsem zde tedy atmosféru 50. let 20. století ve Spojených státech, kde zprvu panovala velmi „uhlazená“ nálada, byla to doba tzv. „amerického snu“, který ale vzápětí v 60. letech pomalu vymizel. Obecná nespokojenost americké populace, válka ve Vietnamu a další okolnosti směřovaly ke společenské revoluci, jež vyvrcholila s hnutím hippies. I tato hektická, revoluční doba vedla ke vzniku uměleckého směru nazvaného „beat generation“.

Plynulým přechodem jsem se dostala k tématu druhé kapitoly mé bakalářské práce, a to kapitoly o hnutí „beat generation“. Tento tematický celek pojednává o vzniku a vývoji tohoto nonkonformního proudu umělců a osobností. Snažila jsem se zachytit zde úplný počátek „beat generation“, jež souvisel s historickým a společenským vývojem, který jsem popsala v předcházející kapitole. Druhý tematický celek se zabývá myšlenkami a cíli autorů beatnického hnutí a pojednává o jejich životech a dílech. Konkrétněji jsem se zaměřila pouze na tři hlavní představitele „beatníků“, a to na Allena Ginsberga, Williama S. Burroughse a Jacka Kerouaca. Detailně jsem rozebrala jejich život, důležité mezníky v jejich tvorbě a samozřejmě jejich díla. Ostatním autorům jsem věnovala mnohem menší prostor. Domnívám se, že toto téma by vystačilo na bakalářskou práci pojednávající čistě jen o „beat generation“, což není příklad této práce a tudíž jsem některé informace musela zredukovat a vyčlenit. V závěru této kapitoly jsem věnovala malý prostor také autorům, kteří sice do okruhu „beat generation“ oficiálně nepatřili, ale jejich život a dílo se „beatnikům“ velmi přibližovalo.

Následující kapitola se věnuje českému představiteli „beat generation“ Václavu Hraběti. Po krátkém nástinu historicko-sociální atmosféry jež v Československu panovala v první polovině 60. let, tedy v době, kdy Hrabě aktivně psal, se dostávám k části práce, pojednávající o Hrabětově životě a o jeho literárních a muzikantských začátcích. Dozvídáme se zde, jak se ze skromného vesnického chlapce stal (stále skromný) milovník Prahy a jejích zákoutí, zvláště hudebních barů a uměleckých kaváren. Blíže se snažím specifikovat témata, či motivy, jež se objevují v jeho dílech a vždy je dokládám danými básněmi. Rovněž zde poodhaluji významné

osobnosti české literatury, jež Hraběti sloužily jako inspirace či vzor. Součástí kapitoly je i kompletní soupis Hrabětova díla, jež nám dává ucelený obraz o tom, kolik toho za svůj krátký život stihl Hrabě napsat. V tomto tematickém celku se také snažím Hraběte zařadit k nějakému určitému uměleckému proudu, ale zjišťuji, že to není tak úplně lehké, protože Hrabětova poetika se plně neváže k žádnému uměleckému směru. V krátkosti se též zmiňuji o zhudebnění básní tohoto autora, o což se významnou měrou zasloužil Vladimír Mišík a díky němuž se Hrabětovy verše dostávali k mladším generacím. V závěru této kapitoly shrnuji Hrabětovo dílo a uceleně ji zakončuji.

Poslední kapitola mé bakalářské práce pojednává o překladech a vydávání děl americké beatnické literatury na území Československa v průběhu 60. let 20. století. Po stručném uvedení do této problematiky se dostávám ke spisovateli a hlavně překladateli Janu Zábranovi, jehož život a práci zde v souvislosti s hnutím „beat generation“ také zmiňuji. Jan Zábrana v českém, respektive československém prostředí figuroval jako klíčová osobnost, protože nebýt jeho dodnes oceňovaných překladů děl nejen z okruhu „beat generation“, doboví čtenáři by jistě neměli o této problematice takový přehled. V další části se snažím podrobně a uceleně sepsat všechny Zábranovi překlady děl autorů „beat generation“, jež se objevovaly jak v literárních časopisech, tak v knižních vydáních. Velkou pozornost kladu zejména na Zábranovi překlady „beatníků“ v českých literárních časopisech, protože se domnívám, že právě díky těmto periodikám se básně z okruhu americké „beat generation“ dostávaly mezi čtenáře a mohly probíhat ony recitační večery, kterých se mimo jiné zúčastňoval také Václav Hrabě, a ze kterých jistě čerpal inspiraci. Pro tuto zajímavou, ale odlišnou a pro režim nechtěnou literaturu to bylo obtížné období. Mohli u nás vycházet jen vybraní spisovatelé a díla některých autorů, kteří se režimu zdáli být až příliš amorální či provokující, zde zkrátka do 90. let vydávána nebyla. Příkladem této skupiny spisovatelů byl například William S. Burroughs, jehož díla byla na tehdejší dobu až příliš vulgární. V souvislosti s vydáváním děl amerických spisovatelů jsem se zaměřila ještě jednou na vydávání děl Václava Hraběte a podrobně sepsala literární periodika, do nichž přispíval a zmiňuji zde také články, vydané až po jeho smrti, jež se zabývají životem a dílem tohoto básníka.

Doufám, že tato bakalářská práce přehledně a s logickou návazností poodhalila problematiku hnutí „beat generation“ a také život a dílo českého spisovatele Václava Hraběte. 60. léta 20. století byla revolučním obdobím nejen v Československu, ale i v jiných koutech světa, což ostatně také vyplývá z mé práce a já jsem ráda, že jsem toto „na události bohaté“ desetiletí mohla přiblížit ostatním čtenářům.

Bibliografie

Primární literatura:

- **Dílo Václava Hraběte:**

HRABĚ, Václav. *Stop-time*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1969. 65 s. Mladé cesty. Poezie; sv. 30.

HRABĚ, Václav a PELC, Jaromír, ed. *Blues v modré a bílé*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1977. 89 s. Poesie; sv. 90.

HRABĚ, Václav a ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Korunovační blues: pásmo z veršů Václava Hraběte*. 1. vyd. Praha: Dilia, 1981. 48 s.

HRABĚ, Václav. *Černé nebe nad městem*. München: PmD – Poezie mimo domov. 1985, 70 s. Edice: nová řada poezie.

HRABĚ, Václav et al. *Blues pro bláznivou holku*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990, 257 s. Klub přátel poezie. Výběrová řada.

HRABĚ, Václav a DVOŘÁK, Joachim, ed. *Horečka*. 1. vyd. V Praze: Labyrint, 1994, 64 s.

HRABĚ, Václav a DVOŘÁK, Joachim, ed. *Horečka*. 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999, 67 s.

HRABĚ, Václav. *Horečka*. 3. vyd. Praha: Labyrint, 2012, 76 s.

HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 1. vyd., 1. dotisk. Praha: Labyrint, 1995, ©1994, 142 s. Česká knihovna; sv. 3.

HRABĚ, Václav. *Blues: Blues pro bláznivou holku a jiné básně*. V nakl. Labyrint 2. vyd. Praha: Labyrint, 1999, 172 s.

HRABĚ, Václav. *Třicet a jedna noc aneb Zápisky z živého domu*. Tvář, 1964, roč. 1, č. 7.

HRABĚ, Václav. *Cestou NE cestou*. Tvář, 1964, roč. 1, č. 9/10.

HRABĚ, V.; HESS, L.; MACHÁLEK, M.: *Allen Ginsberg v Praze*. Divoké víno, 1965, roč. 2, č. 2.

- **Dílo autorů z okruhu „beat generation“ v českém překladu**

GINSBERG, Allen. *Kvílení: [ze sbírky Prázdné zrcadlo]*. Praha: Plamen, 1990, 255 s.

GINSBERG, Allen. *Karma červená, bílá a modrá: výběr z díla*. Vyd. 1. Editor Josef Jařab. Praha: Mladá fronta, 2001, 315 s.

GINSBERG. *Neposílejte mi už žádné dopisy*. V tomto výboru vyd. 1. Editor Luboš Snížek. Překlad Jan Zábrana. Praha: Maťa, 2012, 362 s. Edice: Nevstoupíš jednou.

KEROUAC, Jack. *Na cestě*. Vyd. 5., v tomto překladu 1. Překlad Jiří Popel. Praha: Argo, 2005, 317 s.

KEROUAC, Jack a Josef RAUVOLF. *Vize Codyho*. Vyd. 1. Praha, 2011.

BURROUGHS, William a Allen GINSBERG. *Teplouš. Dopisy o yage*. Praha: X-Egem, 1991, edice časopisu Reflex.

BURROUGHS, William S. *Feťák*. Praha: Odeon, 1992, 117 s.

BURROUGHS, William Seward a Josef RAUVOLF. *Teplouš*. Vyd. 2., v nakl. Maťa 1. Praha: Maťa, 2004, 117 s. Cesty tam a zase zpátky, sv. 39

BURROUGHS, William S. *Nahý oběd*. Vyd. 2., V nakl. Maťa 1. Praha: Maťa, 2003, 274 s. obr. příl. Cesty tam a zase zpátky.

CORSO, Gregory. *Jak neumírat*. Vyd. 1. Překlad Klára Tvarůžková, Luboš Snížek, Jan Zábrana. Praha: MAŤA, 2000, 292 s. Nevstoupíš jednou.

SNYDER, Gary. *Turtle Island*. New York: New Directions, 1974.

FERLINGHETTI, Lawrence. *Obrazy zmizelého světa: Lunapark v hlavě ; Startuji ze San Francisco*. 1. úplné vyd. Překlad Jan Zábrana. Hradec Králové: Cylinder, 1998, 231 s. Američtí básníci, sv. 1.

DI PRIMA, Diane. *Čas Beatníků*. Překlad Marie Frydrychová. Praha: Pragma, 1996, 142 s.

BUKOWSKI, Charles. *Nejkrásnější ženská ve městě*. Vyd. 1. Překlad Bob Hýsek. Praha: Argo, 249 s.

BUKOWSKI, Charles. *Paměti starého chlapáka*. Překlad Bob Hýsek. Praha: Pragma, 1998.

MILLER, Henry. *Sexus*. 1. vyd. ve Votobii. Překlad Igor Indruch. Olomouc: Votobia, 1994.

MILLER, Henry. *Plexus: 2. kniha volné trilogie Růžové ukřižování*. 1. vyd. Překlad Igor Indruch. V Olomouci: Votobia, 591 s. Růžové ukřižování, 2.

MILLER, Henry. *Nexus*. 1. vyd. ve Votobii. Olomouc: Votobia, 1995c1965, 356 s.

MILLER, Henry. *Obratník raka*. Vyd. 3., v tomto překladu 1. Překlad Pavel Dominik. Praha: Paseka, 2006.

MILLER, Henry. *Obratník kozoroha*. 2. rev. vyd. Překlad Pavel Dominik. Praha: Paseka, 2006.

- FERLINGHETTI, Lawrence. Lunapark myslí. *Světová literatura* 5. 1960, č. 4.
- FERLINGHETTI, Lawrence. Experimentální popis večere davané u příležitosti obžaloby presidenta Eisenhowera. *Světová literatura* 5. 1960, č. 4.
- CORSO, Gregory. Rodný dům po letech. *Kultura* 1961 5. 1961, č. 5.
- CORSO, Gregory. Armáda. *Světová literatura* 6. 1961, č. 6.
- KEROUAC, Jack. Chór. *Kultura* 1961 5. 1961, č. 5.
- CORSO, Gregory. Na rohu. *Světová literatura* 8. 1963, č. 1.
- CORSO, Gregory. Poznámky ke knize „Kvílení a jiné básně“. *Světová literatura* 8. 1963, č. 6.
- GINSBERG, Allen. Kadiš a jiné básně. *Světová literatura* 8. 1963, č. 6.
- JONES, Le Roi. Zastávka na noc. *Světová literatura* 8. 1963, č. 1.
- DI PRIMA, Diane. Konverzace. *Světová literatura* 9. 1964, č. 1.
- CORSO, Gregory. Kdy se Arnold naposled zahřál. *Kulturní tvorba* 2. 1964, č. 31.
- REXROTH, Kenneth. Ta světla na nebi jsou hvězdy. *Světová literatura* 10. 1965, č. 1.
- FERLINGHETTI, Lawrence. Muž, který odjel. *Kulturní tvorba* 3. 1965, č. 1.
- GINSBERG, Allen. Labutí jezero. *Literární noviny* 14. 1965, č. 12.
- GINSBERG, Allen. Lindsaymu. *Květy* 15. 1965, č. 12.
- GINSBERG, Allen. Labutí jezero. *Mladá fronta* 16. 1965.
- FERLINGHETTI, Lawrence. Kde je Vietnam? *Literární noviny* 14. 1965, č. 37.
- JONES, Le Roi. Mýtus o černošské literatuře. *Světová literatura* 10. 1965, č. 1.
- GINSBERG, Allen. Opravdu lev. *Světová literatura, ročenka za léta 1956-1965*. 1966.
- FERLINGHETTI, Lawrence. A Arabové dávali pekelné otázky... *Host do domu* 13. 1966, č. 2.
- CORSO, Gregory. Přípitek. *Host do domu* 13. 1966, č. 2.
- JONES, Le Roi. Dopis E. Franklinu Frazierovi. *Host do domu* 13. 1966, č. 2.
- REXROTH, Kenneth. Manželské blues. *Repertoár malé scény* 6. 1968, č. 1.
- FERLINGHETTI, Lawrence. Co já vím. *Magazín Co vás zajímá*. 1968, č. 2.

FERLINGHETTI, Lawrence. Pound ve Spoletu. *Světová literatura* 14. 1969, č. 1.

GINSBERG, Allen. Báseň raketa. *Světová literatura* 14. 1969, č. 5-6.

GINSBERG, Allen. Kvílení. *Sešity* 4. 1969, č. 30.

WILLIAMS, William Carlos. Kvílení pro Carla Solomona. *Sešity* 4. 1969, č. 30.

FERLINGHETTI, Lawrence. Ztracení rodiče – Odcizení. *Tvorba*. 1984, č. 7.

FERLINGHETTI, Lawrence. *Lunapark v hlavě*. Praha: SNKLU 1962, 134 s.

CORSO, Gregory. *Mokré moře: výbor básní*. Překlad Jan Zábřana. Praha: SNKLU 1964, 142 s., 2. vyd.: Praha: Odeon 1988, 164 s.

FERLINGHETTI, Lawrence. *Startuji ze San Francisca*. Praha: MF 1964, 92 s.

FERLINGHETTI, Lawrence a ZÁBRANA, Jan, ed. *Čtu báseň která nekončí: výbor z poezie*. 1. vyd. V Praze: Československý spisovatel, 1984. 270 s. Klub přátel poezie. Zlatý fond poezie; roč. 24, sv. 2.

KEROUAC, Jack. *Kniha snů*. Vyd. 1. Překlad Lucie Simerová. Praha: Argo, 2008, 306 s.

GINSBERG, Allen. *Velký marihuanový švindl*. Vyd. 1. Překlad Dušan Krejčí. V Olomouci: Votobia, 1996, 120 s. Malá díla, sv. 62.

- **Jiná díla:**

ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka: eseje a úvahy*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1989.

ZÁBRANA, Jan. *Celý život*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1992-, v. 1-2.

MÁCHA, Karel Hynek. *Máj*. V nakl. Fragment 1. vyd. Praha: Fragment, 61 s.

ŠOTOLA, Jiří. *Svět náš vezdejší: [verše z let 1955-1959]*. Vyd. 2., rozš. Praha: Československý spisovatel, 1965. 140 s. Malá edice poezie.

MACHULKOVÁ, Inka. *Kámen komediantů: Verše*. München: Poezie mimo Domov, 1979. 47 s.

MACHULKOVÁ, Inka. *Probuzení hráči*. Vyd. 1. Praha: Dybbuk, 2010. 59 s. Poezie; sv. 27.

ČEREPKOVÁ, Vladimíra. *Ryba k rybě mluví*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969. 57, s. Nová poezie.

KOCH, Milan a MACHOVEC, Martin, ed. *Červená KarKULKA a jiné básně*. Praha: Vokno, 1992. 129 s. 13 x 18; sv. 2.

Sekundární literatura:

- **Reflexe děl Václava Hraběte**

KALENSKÁ-KŘÍŽOVÁ, Blanka. *Klíč k zámku jednoho Hraběte: spektrum motivů v poezii a v próze Václava Hraběte*. Hořovice: Městské kulturní centrum, 2010, 88 s.

ŽÁK, Jiří. *12 taktů pro Václava Hraběte*. V Praze: XYZ, 2010, 261 s.

MATYS, R. *Za Václavem Hrabětem*. Tvář, 1965, roč. 2, č. 4.

VINANT, F. a MACHULKOVÁ, I. In: *Taneční hudba a jazz: sborník statí a příspěvků k otázkám jazzu a moderní taneční hudby. 1966-1967*. Praha: Supraphon, 1967.

HOFFMANN, B. *Bluesový hrabě své generace*. Iniciály, 1991, roč. 2, č. 14/15

HOFFMANN, B. *Vývojové souřadnice poezie Václava Hraběte*. Problematika jejího ohlasu. Česká literatura, 1994, roč. 42, č. 3.

HOFFMANN, B. [autor statě]: *Václav Hrabě - český beatník 60. let* editor: Hasil, J., In: *Přednášky z XL. běhu LŠSS*. Praha: Univerzita Karlova, 1997

HESS, Ludvík. *Divoké víno 1964-2007: antologie*. V Praze: Sloart, 2007.

PELC, Jaromír. *Nový obsah*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1977.

ZÍTKOVÁ, Irena. *Jam session s Františkem Gellnerem*. Orientace, 1970, roč. 5, č. 2

RAMBOUSEK, Jiří. *Nesoustavná rukověť české literatury*. Vyd. 1. Praha: Torst, 2003.

RAUVOLF, Josef. *Beat po česku*. Host, 2007, roč. XXIII, č. 5.

ZAPLETAL, Petar. *Český hudební slovník osob a institucí: Centrum hudební lexikografie. ÚSTAV HUDEBNÍ VĚDY FILOZOFICKÉ FAKULTY MASARYKOVY UNIVERZITY. Český hudební slovník osob a institucí [online]. 2008 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.ceskyhudebnislovník.cz/>*

HLINKA, Jiří. *Nevyjasněná úmrtí*. Vyd. 1. Praha: World Circle Foundation, 1999-2000.

HOŠEK, Stanislav. *Za Václavem Hrabětem*. Tvorba, 1975, roč. 51, č. 15.

- **Reflexe děl z okruhu „beat generation“ v českém překladu**

HANÁK, Ondřej. *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*. Praha: Argo, 1992

TYTELL, John. *Nazí andělé: [Kerouac, Ginsberg, Burroughs]*. V Olomouci: Votobia, 1996, 277 s.

TURNER, Steve a Jan MATTUŠ. *Hipster s andělskou hlavou: život Jacka Kerouaka*. Vyd. 2. Brno: Jota, 2006.

KRAMER, Jane. *Allen Ginsberg v Americe*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2002, 223 s. Memory (Volvox Globator), sv. 3.

JAŘAB, Josef. Co Allen Ginsberg byl a nebyl: předmluva. In: GINSBERG, Allen. *Karma červená, bílá a modrá: výběr z díla*. Vyd. 1. Editor Josef Jařab. Praha: Mladá fronta, 2001, 315 s.

JAŘAB, Josef, ed. *Masky a tváře černé Ameriky*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1985. 335 s. Odeon.

COLLINS, Ron a David SKOVER. *Mánie: sex, drogy*. Vyd. 1. V Praze: Metafora, 2013, 374 s.

RAUVOLF, Josef. Doslov. In: BURROUGHS, William a Allen GINSBERG. *Teplouš. Dopisy o yage*. Praha: X-Egem, 1991, edice časopisu Reflex.

MILES, Barry. *Charles Bukowski*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2008, 420 s. Memory, 6. sv.

JONG, Erica. *Démon zblízka: [biografie Henryho Millera]*. Olomouc, 1994.

HÁJEK, I. Americká bohéma. *Světová literatura* 4. 1959, č. 6.

RECK, Michael. Rozhovory Ezry Pounda s Allenem Ginsbergem. *Světová literatura* 14. 1969, č. 1.

DORŮŽKA, Lubomír, ed. a ŠKVORECKÝ, Josef, ed. *Jazzová inspirace: [sborník]*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1966. 159 s.

ZÁBRANA, Jan, ed. a MAREŠ, Stanislav, ed. *Obeznámeni s nocí: Noví američtí básníci*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1967. 256 s. Klub přátel poezie. Výběrová řada; Sv. 46.

BROUSEK, Antonín a HIRŠAL, Josef, ed. *Postavit vejce po Kolumbovi: (poezie 20. století z celého světa)*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1967. 155 s.

KROUPA, Adolf, ed. *Sto moderních básníků*. Praha: Československý spisovatel, 1967. 299 s., s. obr. příl. Klub přátel poezie. Výběrová řada; sv. 49.

SVITÁK, Ivan, ed. *Sto tváří lásky: Antologie milostné lyriky čtyř tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1968. 385 s.

ZÁBRANA, Jan, ed. *Jak se dělá báseň*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1970. 129 s. Klub přátel poezie.

ZÁBRANA, Jan. *Jen mrtví se neangažují*. Doslov. In: FERLINGHETTI, Lawrence. *Lunapark v hlavě*. Praha: SNKLU 1962, 134 s.

ZÁBRANA, Jan. *Allen Ginsberg: O životě a díle*. Článek. In: GINSBERG, Allen. *Kadiš a jiné básně*. *Světová literatura* 8. 1963, č. 6.

ZÁBRANA, Jan. *Fakta, poznámky a citáty o poezii Gegory Corsa*. Doslov. In: CORSO, Gregory. *Mokré moře: výběr básní*. Překlad Jan Zábrana. Praha: SNKLU 1964, 142 s., 2. vyd.: Praha: Odeon 1988, 164 s.

ZÁBRANA, Jan. *Překladačská poznámka*. In: FERLINGHETTI, Lawrence. *Startuji ze San Francisca*. Praha: MF 1964, 92 s.

ZÁBRANA, Jan. *Případ beatnici*. Článek. In: *Světová literatura 14*. 1969, č. 5-6.

ZÁBRANA, Jan. *Úvodem ke Ginsbergovu Kvílení*. Článek. In: GINSBERG, Allen. *Kvílení. Sešity 4*. 1969, č. 30.

ZÁBRANA, Jan. *Doslov*. In: ZÁBRANA, Jan, ed. *Jak se dělá báseň*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1970. 129 s. Klub přátel poezie.

ZÁBRANA, Jan. *Potkat básníka*. Doslov. In: FERLINGHETTI, Lawrence a ZÁBRANA, Jan, ed. *Čtu báseň která nekončí: výběr z poezie*. 1. vyd. V Praze: Československý spisovatel, 1984. 270 s. Klub přátel poezie. Zlatý fond poezie; roč. 24, sv. 2.

NICOSIA, Gerald. *Memory Babe: kritická biografie Jacka Kerouaka*. Překlad Vladimír Lackovič. V Olomouci: Votobia, 1996, 612 s.

CASSADY, Carolyn. *Na cestě s Deanem: [20 let s Cassadym, Kerouacem a Ginsbergem]*. V Olomouci: Votobia, 1994. 351 s. obr. příl.

BERRIGAN, Ted. *Interview s Jackem Kerouakem pro Paris Review*. Překlad Dušan Krejčí. V Olomouci: Votobia, 1996, 118 s. Malá díla.

YOUNG, Allen a Allen GINSBERG. *Interview s Allenem Ginsbergem pro Gay Sunshine*. Vyd. 1. Překlad Dušan Krejčí. V Olomouci: Votobia, 1996, 154 s. Malá díla, 57.

- **Jiná díla**

BALAŠTÍK, MIROSLAV. *Rozhovor s Inkou Machulkovou: Já, beatnička, jsem číslo jedna v Obci spisovatelů!* Host, 2007, roč. XXIII, č. 5.

Slovník české literatury po roce 1945: Jan Zábrana [online]. 2006 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>

POWELL, Polly a Lucy PEEL. *Styly 50. a 60. let*. 1. vyd. Praha: Svojtka, 1998, 128 s.

LIPOVETSKY, Gilles. *Paradoxní štěstí: esej o hyperkonzumní společnosti*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2007.

KINSEY, Alfred. *Sexuální chování muže: (Sexual Behavior in the Human Male)*. 1948. vyd.

KINSEY, Alfred. *Sexuální chování ženy: (Sexual Behavior in the Human Female)*. 1954. vyd.

Alternativní kultura: Blažení a ztracení. Televizní dokument. Česká televize a Nadace Film & Sociologie 1998, 55 min.

JOHNSON, Paul. *Dějiny amerického národa*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 850 s.

HANÁK, Ondřej. *Hippies: slepé rameno mrtvé řeky*. Praha: Argo, 1992.

GILCHER-HOLTEY, Ingrid. *Hnutí '68 na Západě: studentské bouře v USA a západní Evropě*. Vyd. 1. Překlad Vlastimil Drbal. Praha: Vyšehrad, 2004, 143 s. Moderní dějiny.

PAŽOUT, Jaroslav. *Mocným navzdory: studentské hnutí v šedesátých letech 20. století*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2008, 342 p., [60] p. of plates. Edice Obzor, sv. 70.

KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu-Barrister Pricipal, 2008